

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2017

Aneta Jelínková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Aneta Jelínková

**Koexistence – soužití a politická
reprezentace Čerkesů v Ruské federaci**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Aneta Jelínková**

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Riegl, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

JELÍNKOVÁ, Aneta. Koexistence – soužití a politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci. Praha, 2017. 65 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Koexistence – soužití a politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci“ se úzce zaměřuje na minoritu Čerkesů na severozápadním Kavkaze zastoupených v Ruské federaci a mapuje jejich snahu o politickou participaci. Jedná se o minoritu, již v českém akademickém prostoru není věnována dostatečná pozornost, a to i navzdory etnické čistce, které bylo etnikum podrobeno v druhé polovině 19. století. Bakalářská práce se v první polovině věnuje představení etnika Čerkesů a uvedení čtenáře do historie a kontextu problematiky. V druhé části se poté zaměřuje na politické aktivity čerkeské minority v rámci Ruské federace a na odezvy, se kterými byla minorita následně konfrontována.

Práce tak představuje první ucelený text v českém jazyce o etniku Čerkesů a o jejich politické emancipaci ve státě, kde toto etnikum tvoří menšinu. Jedním z hlavních přínosů práce je tak komplexní představení etnické skupiny s pohnutou historií, která se navíc nachází ve velmi dynamickém prostoru severního Kavkazu. Práce rovněž přináší možné perspektivy do budoucnosti i doporučení na další výzkum. Důraz je kladen na objektivitu a holistický pohled na celou problematiku sporu.

Abstract

The bachelor thesis entitled "Coexistence - Cohabitation and Political Representation of Circassians in the Russian Federation" focuses closely on the Circassian minority in the North Caucasus represented in the Russian Federation and charts their efforts for political participation. The attention in the Czech academic

area given to this minority is very little despite the ethnic cleansing in the second half of the 19th century, during which the Circassians recorded a large decrease in population. The bachelor thesis is dedicated to introducing the ethnicity of Circassians and introducing the history and context of the issue to the potential reader. In the second part, it focuses on the political activities of the Circassian minority within the Russian Federation and on the responses to which the minority was subsequently confronted.

Thus, the work is the first comprehensive text in the Czech language about the ethnicity of Circassians and their political emancipation in the state where this ethnic group represents a minority. One of the main benefits of this work is the complex picturing of an ethnic group with a turbulent history, which is also located in politically dynamic area of the northern Caucasus. The thesis also presents future perspectives and recommendations for further research. Emphasis is placed on objectivity and a holistic view of the whole issue.

Klíčová slova

Adyge, Čerkesové, etnikum, genocida, Kavkaz, politická reprezentace, Ruská federace, soužití

Keywords

Adyghe, Caucasus, coexistence, Circassians, ethnic, genocide, Russian federation, political representation

Rozsah práce: 84 227 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 5. 2017

Aneta Jelínková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, Mgr. Martinu Rieglovi, Ph.D., za cenné připomínky, konstruktivní kritiku a trpělivost poskytnutou po celou dobu.

Institut politologických studií
Projekt bakalářské práce

Jméno a příjmení:	Aneta Jelínková
Studijní obor:	Politologie a mezinárodní vztahy (Bc.)
Typ práce:	Bakalářská práce
Ak. rok podání:	2015/2016
Předpokládaný termín dokončení:	LS 2017
Název práce:	Koexistence – soužití a politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Riegl, Ph.D.
Semestr zadání:	Letní

Zdůvodnění výběru práce (max. 2000 znaků):

Svou práci s názvem Koexistence - soužití a politická reprezentace jsem si vybrala z několika různých důvodů. Tím prvním je nepochybně fakt, že čerkeská genocida v 19. století je zcela opomíjenou a nezpracovanou, a to přestože svými rozměry předčila mnohé jiné (a laické veřejnosti dobře známé) genocidy. Dalším důvodem byl fakt, že z hlediska politologie a mezinárodních vztahů je nepochybně zajímavé zjistit, jak se tyto dvě entity - ruská a čerkeská dokázaly po kritickém období sžít, existovat v jednom státě a fungovat i na politické úrovni. V neposlední řadě jsem také chtěla zmapovat situaci čerkeské a ruské integrace v českém jazyce tak, aby byla přístupná pro případné další bádání.

V práci se tedy zabývám především politologickým hlediskem, které musí být ale nezbytně v kontextu hlediska mezinárodních vztahů, zde konkrétně vztahu Ruské federace a bývalé Čerkeské entity. Kromě výše zmíněného je také důležité podotknout, že většina autorů, kteří se komplexně zabývají čerkeskou minoritou v Ruské federaci jsou sami etnický Čerkesové. Považuji tedy za nezbytné využívat jak zdrojů čerkeských, tak i ruských (ideálně i jiných, nestranných), aby možnost neobjektivního vnímání této historické události a jejích následků bylo redukováno na minimum. Pracovními hypotézami je tedy zjištění důsledků Rusko-Čerkeské války, otázka, nakolik vybrané státy asimilovaly čerkeské migranty a především jaká je struktura jejich společnosti

a snaha o politickou reprezentaci. Konečnou otázkou je také možnost řešení státního uspořádání do budoucna.

Předpokládaný cíl (max. 1000 znaků):

Hlavním cílem práce je především komplexně shrnout situaci ve společnosti Čerkesů po Rusko-Čerkeské válce v roce 1864 a to především z politologického hlediska, tedy s přihlédnutím na fakt snahy o emancipaci a o vlastní stát. Dalším cílem je zmapovat státní správu ve společenském systému, průběh emigrace a asimilace do společnosti Ruské federace a jejich politické reprezentace ve státě. Ve své práci rovněž nabízím shrnutí na základě předešlého výzkumu a možné řešení budoucího uspořádání čerkeského státu.

Za nižší cíle práce pak spatřuji především vytvoření práce shrnující v českém jazyce jeden z konfliktů na severozápadním Kavkazu i s důsledky, které mají mimo jiné vliv na současnou situaci například v Karabadsko-Balkarské oblasti.

Metodologie práce (max. 1500 znaků):

Práce spadá typově do kategorie historie vysvětlující, hodnotící a předpovídající. Nabízí komplexní pojetí problému, od vysvětlení příčin přes důsledky až po kratší nabídnutí možností do budoucna. Při popisu a zkoumání problematiky používám kvalitativní výzkum, zabývající se popisem procesů, vztahů, okolností, situací, systémů a lidí. Jako nevýhodu při zpracování vidím především práci se zdroji a s nedostatečně rozsáhlým předchozím bádáním. Fakt, že zdroje v ruském jazyce nemusí mít přílišnou výpovědní hodnotu, je také nezbytné zvážit při volbě jednotlivých podkladů. Vzhledem k volbě zdrojů a čistě mému rozhodnutí pro finální volbu jednotlivých publikací, zvolila jsem jako styl vyjadřování ryze autorský singulár, neboť prezentuji pouze svoje dedukce na základě předložených materiálů. Odborný styl v práci pro formulování a strukturování textu je styl anglosaský, snažící se o jednoznačnost a srozumitelnost textu. Dalším problémem, který se vztahuje k použití zdrojů, je nezbytná nutnost transkripce z azbuky do latinky. Tu je nutné sjednotit, aby nedošlo k nejasnosti jednotlivých pojmů a názvů. Pro metodu citování jsem zvolila harvardský styl, kdy v závorkách uvádím pouze publikace, ze kterých jsem čerpala.

Jelikož se jedná o práci, která má nejbližší ke kompilaci s prvky přehledové stati, vyžaduje sestavení poznatků z jiných odborných prací, avšak není pouhým přepsaným přehledem vědeckých poznatků, nýbrž obsahuje i vlastní stanoviska a odhad.

Základní charakteristika tématu (max. 1500 znaků):

Jako téma své bakalářské práce jsem si stanovila pojmout komplexně snahu etnika Čerkesů o vlastní stát a to především po Rusko-Čerkeské válce v roce 1864, která je spojená s genocidou a následným vyhnáním Čerkesů z oblasti severozápadního Kavkazu. Emancipaci o vlastní stát nezbytně předcházela především rusko-čerkeský konflikt v oblasti severozápadního Kavkazu a jeho důsledky. Budu tedy zkoumat jak vztah Čerkesů vůči společnosti Ruské federace, jejich začlenění a vzájemné soužití, stejně tak jako jejich politickou reprezentaci na daném území.

Etnikum Čerkesů následkem Rusko-Čerkeské války nejen ztratilo velkou část své populace. Několik historických kmenů v rámci etnika zcela vymizelo a zbylým kmenům hrozí podobný osud, přičemž o historii etnika a důsledcích konfliktu se ve společnosti ví jen opravdové minimum. Považuji za podstatné seznámit laickou i odbornější veřejnost o problematice tohoto charakteru především z důvodu rychlé likvidace čerkeské kultury, jejich snahy o vlastní stát, která s největší pravděpodobností nemusí být v budoucnosti dovršena právě z důvodu ubývajícího počtu kmenů a roztržitého etnika.

Nelze rovněž opomenout důležitost vnímání čerkeské genocidy ze strany Ruské federace, k jejíž ignoraci došlo například při pořádání Zimních olympijských her v Soči roku 2014. Nejen tato událost je důležitá při vnímání postavení některých aktérů světové politiky a globální politiky.

Předpokládaná struktura práce (max. 1400 znaků):

Svou práci jsem rozdělila do několika stěžejních kapitol. Hlavní část se zabývá jednak rozbořením čerkeské společnosti z hlediska politické struktury, státní správy a působení v rámci širší společnosti. Velmi podstatná část této kapitole však předchází. Tou je shrnutí dosavadního bádání, které bylo odborníky na danou oblast provedeno a čímž také uvádím čtenáře do širšího kontextu problematiky. Obsahuje stručnou geografii a historii oblasti Adyghe, která z mého pohledu rovněž určila vývoj z hlediska

mezinárodních vztahů. Důležitým bodem je pak 19. století, ve kterém proběhla ona zmiňovaná genocida.

V další kapitole bych ráda nastínila důsledky konfliktu, jejich dopad na obě společnosti, které spolu dále musí koexistovat, emigraci čerkeského etnika do Ruské federace, jejich následnou asimilaci a politické působení. Oblast Republiky Adyghe, která se nachází na jihu Ruské federace, představuje rovněž oblast s místy samosprávy, jako je bývalé hlavní město Adyghee, Maykop. Ráda bych tedy zmapovala zároveň politickou relevanci těchto subjektů a pravomoci v rámci federace.

V neposlední řadě bych rovněž ráda nastínila možná uspořádání čerkeského státu za předpokladu jejich snahy o vlastní stát či možná další zastoupení této entity v Ruské federaci. Následuje závěr, nezbytné přílohy a seznam zdrojů relevantních pro sestavování práce.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

1. ASTVATSATURYANA, È. G., Oruzhie narodov Kavkaza [Weapons of the Peoples of the Caucasus], St Petersburg: Atlant, 2004. Online. Available HTTP: <<http://www.nartalbum.com/picture/upload/file/CaucasiaWeapon.pdf>> (accessed 13 May 2016)
2. BADDELEY, John F. The Russian conquest of the Caucasus. London: Longmans, Green and Co, 1908. ISBN 0-7007-0634-8.
3. BUTKOV P.G. 1869. Materials for New History of the Caucasus 1722–1803.
4. HENZE, Paul B. Circassian resistance to Russia. In Marie Bennigsen Broxup, ed., The North Caucasus Barrier: The Russian Advance Towards The Muslim World. London: C Hurst & Co, 1992, 266 s.
5. JAIMOUKHA, Amjad. The Circassians: A Handbook. Routledge, 2015. ISBN 978-1138874602
6. NAPSO, D. A., ČEKMENOV, C. A. A. Надежда и доверие. Из истории дружественных связей народов Карачаево-Черкесии с русским народом. Черкесск. 1993. s. 111.
7. RICHMOND, Walter. The Northwest Caucasus: Past, Present and Future. Routledge, 2011, 256 s. ISBN 978-0415693219

8. RICHMOND, Walter. *The Circassian genocide*. London: Rutgers University Press, 2013, 218 s. ISBN 978-0-8135-6068-7
9. SHENFIELD, Stephen D. 1999. *The Circassians: a forgotten genocide?*. In Levene, Mark and Penny Roberts, eds., *The massacre in history*. Oxford and New York: Berghahn Books, 1999. *War and Genocide*; 1. s. 149-162
10. Unrepresented Nations and People Organisation (UNPO). 2004. *The Circassian Genocide*, 2004-12-14.

Obsah

1. ÚVOD	2
2. VÝZKUMNÝ RÁMEC	6
2.1 PROBLEMATICKÉ POJMY	8
3. ETNIKUM A JEHO HISTORIE	11
3.1 KONCEPT ETNIKA	11
3.2 RANÁ HISTORIE DO POČÁTKU 18. STOLETÍ	12
3.3 OD KRYMSKÉ VÁLKY PO DOBYTÍ ČERKESIE.....	13
3.4 SOVĚTSKÝ POVÁLEČNÝ REŽIM	15
3.5 POLITICKÉ DĚNÍ OD ROZPADU SOVĚTSKÉHO SVAZU	17
3.6 VOLBY V ČERKESKÝCH REPUBLIKÁCH PO ROZPADU SOVĚTSKÉHO SVAZU	18
3.6.1 <i>Adygejská republika</i>	18
3.6.2 <i>Kabardsko-Balkarská republika</i>	19
3.6.3 <i>Karačajejsko-Čerkeská republika</i>	21
4. POLITICKO-GEOGRAFICKÁ DIMENZE OBLASTI	23
4.1 ADYGEJSKÁ REPUBLIKA	26
4.2 KABARDSKO-BALKARSKÁ REPUBLIKA.....	28
4.3 KARAČAJEVSKO-ČERKESKÁ REPUBLIKA.....	29
4.4 ŠAPSUGSKÝ REGION	30
5. VÝZNAMNÉ ČERKESKÉ SPOLKY A ORGANIZACE V RÁMCI RUSKÉ FEDERACE, JEJICH EMANCIPACE A RUSKÉ ODEZVY	32
5.1 MEZINÁRODNÍ ČERKESKÝ KONGRES A MEZINÁRODNÍ ČERKESKÁ ASOCIACE	32
5.2 ADYGE KHASE	35
5.3 UDÁLOSTI OKOLO ZIMNÍCH OLYMPIJSKÝCH HER V SOČI.....	36
6. VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ	39
7. ZÁVĚR	42
SUMMARY	43
POUŽITÁ LITERATURA	44
TIŠTĚNÉ ZDROJE.....	44
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	45
DALŠÍ INFORMAČNÍ ZDROJE	48
SEZNAM PŘÍLOH	49
PŘÍLOHY	50

1. Úvod

Práce s názvem *Koexistence – soužití a politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci* se úzce zaměřuje na minoritu Čerkesů na severozápadním Kavkaze zastoupených v Ruské federaci. Téma práce jsem volila především s ohledem na svůj zájem o geopolitickou situaci v Ruské federaci a jejím blízkém okolí, konkrétněji pak postsovětského prostoru a etnik v něm zastoupených. Domnívám se, že přestože je oblast Kavkazu velmi významnou nejen v rámci euroasijského prostoru, není ji v českém prostředí věnována dostatečná pozornost. Samotná oblast severozápadního Kavkazu je v českém akademickém prostoru zmapována jen v minimálním rozsahu a množství zdrojů v češtině věnující se této problematice je velmi malé. Povědomí o čerkeské minoritě v českém prostředí je téměř nulové, a to i přesto, že v souvislosti se Zimními olympijskými hrami v Soči v roce 2014 vyvstaly mnohé snahy o zvýšení informovanosti o čerkeské etnické čistce z roku 1864. Jedním z problémů při stavění se k čerkeské národnostní otázce je také fakt, že se jedná o etnikum, jehož populace ubývá a kultura i jazyk některých kmenů pomalu vymírá. Nejen z tohoto důvodu se domnívám, že rozšíření povědomí právě o tomto etniku je velmi aktuální.

Vzhledem k tomu, že jsem se o problematice čerkeské menšiny dozvěděla osobně při setkání s jejími zástupci, rozhodla jsem se rámcově zpracovat téma, které se zároveň dotýká politologického hlediska – problém soužití dvou etnik a politická emancipace menšinového etnika s ohledem na společnou historii. Věřím, že otázka čerkeské genocidy při výzkumu hraje podstatnou roli, nicméně samotná genocida není předmětem zkoumání, a proto bych jí ráda věnovala jen takovou pozornost, jakou vyžaduje uvedení do problematiky a její relevance ke zvolenému tématu. Mým původním záměrem bylo tedy zmapovat snahu Čerkesů emancipovat se v rámci Ruské federace a jejich koexistence s ruskou národnostní většinou. Při zpracování jsem vzala v potaz historické skutečnosti, které mohly ovlivnit vztah obou etnik a obtíže různého rázu, se kterými se minorita Čerkesů mohla potýkat při snaze o politickou reprezentaci v rámci Ruské federace.

V květnu roku 2011 gruzínský parlament postoupil rezoluci, ve které označil masové zabíjení Čerkesů ruskými vojsky v 60. letech 19. století jako genocidu a současně uznal přeživší jako uprchlíky. Tento krok byl významný jak pro toto etnikum, tak i pro mezinárodní veřejnost, neboť samotná událost byla do té doby značně

přehlížena. Na konci 20. století, kdy probíhaly snahy o zvýšení informovanosti o událostech kolem roku 1864, zřídila Ruská federace v reakci na tyto snahy komisi s cílem bojovat proti „snahám falzifikovat historii za účelem způsobení újmy Ruské federaci“.¹ Právě v květnu roku 1864 byla vojska Čerkesů po více než sto letech válčení naposledy poražena u dnešního ruského města Soči na vrcholku s tehdejšími názvem Qbaada („opevněná rokle“). Po oslavách ruského vítězství byl vrchol přejmenován na Krasnaya Polyana („červená louka“) jako metaforický odkaz na množství prolité krve. Podle dostupných zdrojů přibližně 1,5-2 miliony obyvatel bylo nuceno k emigraci či bylo násilně transportováno do Osmanské říše, na Blízký východ a do dalších cílových zemí. Nucená emigrace, hladomor a časté ztroskotání lodí při přesunech přes Černé moře bylo příčinou úbytku čerkeské populace až o 90%.²

Čerkeská genocida, jak událost bývá mnohdy označována, nebyla nikdy Ruskou federací uznána. Přesto subjekty bývalé oblasti Čerkesie nabývají autonomie (Adygejská republika, Kabardsko-Balkarská republika, Karačajevsko-Čerkeská republika). Výjimkou je Šapsugský region, který je součástí Krásnodaského kraje. Ve své práci jsem se proto zaměřila na snahy Čerkesů o emancipaci a jejich soužití s ruskou národnostní většinou. Pomocí dostupných informací jsem shromáždila evidenci čerkeských národnostních zájmů a jejich ruskou odezvu. Je zajímavé, že v tak politicky aktivním regionu, jakým je severní Kavkaz, existuje oblast, jejíž historie byla velmi dramatická, avšak současné politické dění nikterak výrazné není. Mým záměrem je tedy zmapovat politickou aktivitu dvou dříve zneprátelených etnik a zároveň zvýšit povědomí o minoritě, jejíž historie je v českém prostředí podle mého názoru pokryta nedostatečně, a která je na pokraji kulturního zániku.

Svou práci jsem rozdělila na dvě hlavní části. První část představuje historické zmapování dané oblasti a etnika, přičemž kapitola zabývající se samotnou historií etnika obsahuje pět podkapitol. V práci se budu soustředit na historii etnika od velmi raného období až po poslední prezidentské volby v jednotlivých čerkeských autonomních republikách. Jelikož se věnuji soužití ruského a čerkeského etnika s ohledem na politickou reprezentaci, prezidentským volbám po rozpadu Sovětského svazu

---

¹ MALBAKHOV, Boris. *Kabarda v Period ot Petra I do Ermolova*, s. 175.

² BRAM, Chem. *Circassian reemigration to the Caucasus*, s. 205-222.

v jednotlivých čerkeských republikách a okolnostem, které je provázely, je věnována samostatná podkapitola.

Deskriptivní kapitole však předchází poměrně rozsáhlý výzkumný rámec, ve kterém čtenáře seznamuji s mým výzkumným záměrem, hypotézami a koncepty, se kterými pracuji. V neposlední řadě rovněž zmiňuji problémy, se kterými jsem se při zpracování setkala a s pojmy, které se mohou čtenáři z řad laické veřejnosti jevit komplikovanými. Jedná se o pojmy úzce související s tématem práce, jakými je *genocida*, *etnická čistka*, *minorita*, *etnikum* a další.

Samostatnou kapitolu jsem věnovala politicko-geografické dimenzi dané oblasti, kterou jsem rozdělila na podkapitoly podle republik, jež jsou součástí popisovaného území bývalé Čerkesie. Těmi jsou Adygejská republika, Kabardino-Balkarská republika a Karačajevsko-Čerkeská republika. Zde jsem se zaměřila jak na geografii jednotlivých republik, tak i na politickou situaci a významné politické problémy, se kterými se republiky potýkají. Domnívám se, že vzhledem k různorodosti etnik, které se na území celého severního Kavkazu nacházejí, je dobré k republikám přistupovat jednotlivě a věnovat pozornost i konkrétním problémům v jednotlivých územních celcích.

Ve druhé části své práce se věnuji konkrétním příkladům emancipace čerkeského etnika. V kapitole s názvem „*Významné čerkeské spolky a organizace v rámci Ruské federace, jejich emancipace a ruské odezvy*“ pojednávám o čerkeských spolcích a organizacích, které působí na území Ruské federace. Vybrala jsem ty neaktivnější a mající největší dopad v rámci celé federace. Záměrně jsem ve své práci vynechala čerkeské organizace působící v diaspoře, neboť čerkeská diaspora je natolik proaktivní, různorodá a především geograficky velmi rozptýlená, že by takové zpracování vyžadovalo práci daleko většího rozsahu. V kapitole také zmiňuji politické aktivity jednotlivých organizací a odezvu na ně ze strany Ruské federace. Samotnou podkapitolu jsem věnovala událostem týkajících se Zimních olympijských her v Soči v roce 2014, které považuji za důležitý milník ve snahách Čerkesů o zviditelnění se nejen v rámci Ruské federace, ale i v zahraničí, a které jsou největší mediální událostí tohoto etnika v posledních letech.

Snažila jsem se tak o holistický přístup a nezmiňovat pouze čerkeské snahy, nýbrž zmapovat i ruské kroky. V poslední kapitole pak hodnotím výstup analýzy

a celého provedeného výzkumu, výsledky stanovených hypotéz i budoucí možné perspektivy, se kterými je podle mého názoru možné se v budoucnosti v této oblasti setkat. Pro snazší zorientování se v poměrně nepřehledném regionu jsem na konec své práce rovněž zařadila mapy, díky kterým je pochopení rozložení obyvatelstva i geografie regionu značně jednodušší.

Jsem si vědoma, že práce může disponovat několikero nedostatky především z již výše zmíněných důvodů toho, že celé téma není dostatečně pokryto jinými zdroji v českém jazyce a v mnohých cizojazyčných publikacích je na některá fakta nahlíženo z různých úhlů pohledu. Jsem nicméně přesvědčena, že se jedná o zajímavé téma dotýkající se geopoliticky velmi aktuální oblasti, a že mapování emancipačních snah menšin v Ruské federaci může být výjimečným akademickým přínosem i při dalším zkoumání nejen na poli politologie a mezinárodních vztahů.

2. Výzkumný rámec

Téma práce, které jsem zvolila, se vzhledem ke svému úzkému zaměření na etnikum, které je v rámci českých odborných zdrojů zmapováno jen minimálně, neobejde bez historického deskriptivního výzkumného plánu. Pro zpracování svého výzkumu jsem musela shromáždit poměrně velké množství historických pramenů, srovnávat jejich relevanci a pravdivost jednotlivých informací tak, aby nebyly ovlivněné ryze subjektivním vnímáním historických událostí jedné ze stran konfliktu. Snažila jsem se jednotlivá historická fakta uspořádat tak, aby byla srozumitelná a vyzvedávala jsem progresivní metodou významné historické milníky, nikoliv detailní historii každého kmene zkoumaného etnika. Jedná se tedy o holistický přístup k tématice, kdy usuzuji, že každý ze zmíněných historických okamžiků měl větší či menší, avšak stále relevantní, vliv na další formování aktivit etnika v dnešní Ruské federaci. Výzkum jsem zaměřila kvalitativně, kladu v něm důraz na jednotlivé souvislosti, zkoumání jevu v reálném prostředí, zprostředkování celostního porozumění a jeho interpretaci. Zdroje jsem tedy podrobila jak vnitřní, tak i vnější kritice. Porovnávala jsem shodu informací v dějinné skutečnosti, ale zároveň i pravost a autenticitu jednotlivých zdrojů.

Je tedy možné zaznamenat jakoukoliv snahu o emancipaci Čerkesů v Ruské federaci a je soužití Čerkesů s ruskou národnostní většinou dále nekonfliktní nebo je tomu naopak? Výzkumnou otázkou, která stojí na počátku celé práce, je tedy, *jaká je politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci*, pokud vůbec nějaká. Za předpokladu, že můžeme jistou snahu o politickou emancipaci zaznamenat, *jak konkrétně se taková snaha projevuje a jak se na soužití těchto dvou národností odrazil společný historický konflikt?* Pro tento výzkum jsem si stanovila výchozí hypotézu, kdy předpokládám, že politická emancipace Čerkesů v rámci Ruské federace *existuje*, přestože je limitována vzhledem k tomu, že se jedná právě o minoritní národnost. Dále předpokládám, že soužití Čerkesů a etnických Rusů v současnosti funguje bez existence ozbrojeného konfliktu či politicky motivovaného násilí. Vycházím ale z faktu, že historické události Rusko-Čerkeské války s vyvrcholením v roce 1864 negativně ovlivnily vztah těchto dvou etnik a podepsaly se právě na soužití i náladě mezi Rusy a Čerkesy. Pro ověření stanovených hypotéz jsem shromáždila dostatečné poklady

historického rázu i materiály dokládající současnou politickou aktivitu ve zvolené oblasti.

Má práce tedy spadá do kategorie deskriptivních analytických studií, kdy v první, teoretické, části jsem představila rámcový historický kontext jak oblasti, tak i tamní etnické minority a následně jsem tento historický vývoj a jeho kontext analyzovala s ohledem na předem položenou výzkumnou otázku a jednotlivé hypotézy.

Problémů, se kterými jsem se při tvorbě této práce setkala, bylo hned několik. Snad nejpalčivějším problémem je nedostatek kvalitních zdrojů v českém jazyce, které by se věnovaly ať už problematice etnickému čištění Čerkesů nebo samotnému zastoupení Čerkesů v Ruské federaci či severozápadnímu Kavkazu jako takovému. Pro sepsání práce založené na relevantních zdrojích jsem tedy byla odkázána na publikace v anglickém jazyce, které vyšly zejména ve Velké Británii, Spojených státech či Nizozemí. Jedná se konkrétně o dvě významné publikace profesora Waltera Richmonda – *The Circassian Genocide* a *The Northwest Caucasus*. Značnou část své práce jsem také opřela o analýzu mezinárodní lidskoprávní organizace Minority Rights Group s názvem *The North Caucasus: A potentially volatile region*. Při řešení otázky koexistence v kavkazském prostoru mi byla nápomocna rozsáhlá publikace holandského politologa Babaka Rezvaniho *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*. V neposlední řadě bych ráda zmínila článek Stephena Shenfielda *The Circassians as a Forgotten Genocide?*. Při řešení problematiky názvosloví některých čerkeských slov jsem se obracela na publikaci pravděpodobně jediného lingvisty českého původu, který se specializoval na kavkazské jazyky a tedy i čerkeštinu – Václava Černého.

Jsem si ale vědoma, že by bylo nemístné mapovat oblast severozápadního Kavkazu pouze s použitím zdrojů autorů západního světa. Jak ostatně ve své knize zmiňuje sám autor čerkeského původu, Amjad Jaimoukha, množství knih věnující se severozápadnímu Kavkazu a Čerkesům a publikovaných v zemích Západu je relativně mnoho. Nicméně autoři, kteří nejsou čerkeského původu, přikládají důležitost jiným aspektům než autoři tohoto etnika, případně než autoři ruského původu. Pracovala jsem tedy rovněž s publikacemi Amjada Jaimoukhy, konkrétně šlo o knihu *The Circassians: A Handbook* a následně *Circassian Culture and Folklore*. Čerpala jsem rovněž z ruských publikací, konkrétně knihy ruských autorů Napsa a Chekmeneva

Nadezhda i doveriye. Iz istorii družhestvennykh svyazey narodov Karachayevo-Cherkessii s ruskim narodom, mnou volně přeloženo jako *Naděje a důvěra, z historie vztahů mezi národy Karačajevsko-Čerkesů a Rusů*. Právě některé ruskojazyčné články mi byly v tištěné podobě k dispozici při mém studiu na univerzitě v Almaty, bývalém hlavním městě Kazachstánu, kde se rovněž nachází malé procento čerkeského obyvatelstva.³

Snažila jsem se vždy použité zdroje srovnávat a ověřovat, aby nedošlo k dezinformaci. Zároveň jsem vyžadovala, aby uvedené informace byly ryze objektivní a neovlivněné mým osobním vztahem k čerkeskému etniku ani apriorním nahlížením na Ruskou říši, respektive Ruskou federaci, jako na příčinu celého problému. Jsem si současně vědoma, že k některým nepřesnostem mohlo dojít i při překladu z ruského do českého jazyka, nicméně v naprosté většině jsem se takovému nedostatku snažila vyvarovat ověřením informací či konzultací s rodilými mluvčími. Obrátila jsem se konkrétně na osobnosti z řad odborníků na čerkeskou minoritu – Waltera Richmonda, Aliho Berzega a Fatimu Tlis.

2.1 Problematické pojmy

Ve své práci se v krátkosti také dotknu otázky uznání čerkeské genocidy. Jak už jsem však zmínila, nejedná se o primární cíl této práce, a proto jsem v práci k pojmu „*genocida*“ přistupovala s vědomím toho, že prvním a současně jediným státem, který akt jako genocidu uznal, byla Gruzie ke dni 21. 5. 2011. Gruzínský parlament ve své rezoluci deklaroval, že toto masové vyhlazování během i po Rusko-Čerkeské válce představuje genocidu dle definice Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia OSN (dále je *Úmluva*) z roku 1948⁴, která byla jednomyslným hlasováním Valného shromáždění přijata a zavedena do mezinárodního trestního práva.⁵ V Úmluvě se genocidou rozumí kterýkoliv z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků takové skupiny; b) způsobení těžkých tělesných

³ Kazakh Ablai Khan University of International Relations and Foreign Languages, Almaty, Kazachstán.

⁴ BARRY, Elen. *Georgia Says Russia Comitted Genocide in 19th Century*. The New York Times [online]. 20. 5. 2011 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/05/21/world/europe/21georgia.html>

⁵ LENTA.RU. *Gruziya priznala genotsid Cherkessov v tsarskoy Rossii* [online]. 20. 5. 2011 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2011/05/20/cherkesy/>

ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny; c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí; e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.⁶

Domnívám se, že jak pojem genocida, tak i jiné pojmy jako vyhnání, vyvražďování či masakr, které bývají v souvislosti s událostmi kolem roku 1864 v některých publikacích použity, by byly příliš matoucí, expresivně zabarvené či jinak zavádějící. Zcela jistě se však dá akt označit za „*etnickou čistku*“, tedy proces eliminace nechtěné etnické nebo náboženské skupiny pomocí deportací, nuceného vysídlení, masových vražd nebo hrozeb těmito činy.⁷ Přestože naprostá většina odborných publikací, se kterými jsem pracovala, běžně operuje s označením „*genocida*“, užívám pro popis události právě pojem „*etnické čištění*“, abych zabránila subjektivnímu a nepodloženému pohledu na věc. Otázka, zda se skutečně jedná o genocidu, by si zasloužila samostatný hlubší výzkum a analýzu.

Některé anglické, ruské, čerkeské či arabské názvy navíc nemají v českém jazyce používaný ekvivalent, což s sebou přineslo další výzvu. Určité názvy se v průběhu let změnily nebo mají v různých jazycích různá označení vzhledem k velké diverzitě a vlivu různých zemí na zkoumanou oblast. Pro sepsání této práce jsem si tedy sjednotila jednotlivé názvy tak, aby byly srozumitelné pro českého čtenáře. Například označení „*Čerkes*“ má význam jak pro všechny obyvatele původní Čerkesie, tak pro obyvatele pouze nově vzniklé Karačajevsko-Čerkeské republiky. V práci jsem se proto snažila vždy možné nejasné pojmy co nejvíce specifikovat. Pojem „*Čerkes*“ tedy užívám pro obyvatele původní oblasti. Pro Čerkesy z Karačajevsko-Čerkeské republiky tam, kde je použití názvu „*Čerkes*“ zavádějící, upřesňuji, o jaké etnikum se konkrétně jedná. Ostatně i původní historická oblast bývá v několika českých internetových zdrojích označována jako „*Čerkesko*“. Ve své práci jsem se ale nakonec rozhodla pro anglický a ruský ekvivalent – *Čerkesie*. Domnívám se, že volba takového

⁶ OSN. *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia* [online]. 8. 12. 1948 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

⁷ SINGLETERRY, Douglas. „*Ethnic Cleansing*” and Genocidal Intent: A Failure of *Judicial Interpretation?*. In: *Genocide Studies and Prevention: An International Journal*. 2010, roč. 5, č. 1, s. 45

termínu umožňuje mnohem snazší pochopení textu, kdy nedochází k záměně například s oblastí kolem hlavního města Karačajevsko-Čerkeské republiky, Čerkeska.

Na tomto místě bych také ráda objasnila pojmy „*menšina*“ či „*minorita*“ a „*práva menšin*“, který se v práci hojně vyskytuje. V ruštině jakožto v jazyce, který je zdaleka nejpoužívanější ve zkoumaném regionu, význam termínu „*menšina*“ je stále spíše hanlivý, označující pozici na nejnižším stupni hierarchie vývoje i legitimních práv. V každodenní mluvě bývá výraz prisuzován malým až bezvýznamným skupinám obyvatel, v mnoha ruských publikacích tak bývá označována ta skupina obyvatel, která je rozptýlena a nemá žádnou domovskou zemi. Dle oficiálních dokumentů v Ruské federaci jsou menšinou národy, které se nacházejí mimo svůj národnostní stát.⁸ V této práci nicméně pojmy *menšina*, *minorita*, *práva menšin* a pojmy jim příbuzné budu používat v jiném slova smyslu. Pojmem *menšina* zde rozumím skupinu těch obyvatel, která, co se počtu týče, není dominující v dané oblasti. Tato *menšina* má rozlišnou kulturu a identitu (jako například jazyk, náboženství či historii) a snaží se ji udržet a rozvíjet. Jedná se tedy o sociopolitický status, který byl a stále je v Sovětském svazu a potažmo tak i v Ruské federaci natolik relevantní, že je uváděn ve všech osobních oficiálních dokumentech. Je tedy důležité si uvědomit, že přestože největší procento čerkeské populace se stále nachází v Ruské federaci, na území, které bylo dříve historickou Čerkesií, jsou oproti ruskému obyvatelstvu dle aktuálních statistik považováni za *minoritu*.

V současné sociologii má pojem *menšina* podle Anthonyho Giddense i nový rozměr, který není založený pouze na číselných hodnotách. Giddens za *menšiny* považuje skupiny, jejichž příslušníci jsou v nevýhodě oproti členům většinové populace a mají určitý pocit skupinové solidarity či sounáležitosti. Příslušníci *menšiny* se sami často považují za „*vyčleněné*“ z většinové společnosti. Obvykle bývají do určité míry fyzicky a sociálně izolováni od společnosti jako celku, soustředěni v určitých čtvrtích, městech nebo oblastech dané země. Jen zřídka dochází ke sňatkům s příslušníky většiny nebo jiných *menšin*. Příslušníci *menšiny* často aktivně prosazují endogamii (tj. sňatky jen uvnitř skupiny), aby si udrželi kulturní svébytnost.⁹ Rozměr pojmu *menšina* tak, jak ho chápe Giddens, je velmi relevantní i pro etnikum Čerkesů v Ruské federaci.

---

⁸ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 8.

⁹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, s. 229.

3. Etnikum a jeho historie

3.1 Koncept etnika

V práci rovněž velmi často pracuji s pojmem „*etnikum*“ v souvislosti s Čerkeským obyvatelstvem. Jedná se o výraz pocházející z antické řečtiny, přičemž etnikum lze definovat jako historicky vzniklou skupinu lidí, kteří mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají či obývali společné území.¹⁰ Termín je prakticky obsahově totožný s pojmem „*etnická skupina*“, „*etnická komunita*“ či „*etnická menšina*“, který se v práci rovněž hojně vyskytuje. Drtivá většina definic pojmu se shoduje, že pro pojetí etnika jako takového je základní jeho odlišnost nebo naopak totožnost vůči jiným skupinám stejné kategorie. Existují dva teoretické proudy, a to ten, který zdůrazňuje objektivní charakteristiku etnika a ten, který vyzdvihuje charakteristiku subjektivní.

Objektivní charakteristiku lze například spatřovat u konceptu autorů Anthonyho Smitha a Johna Hitchinsoha, podle kterých má etnikum následující znaky, které se vztahují i na populaci Čerkesů: 1) identifikační znak či jméno; 2) mýtus společného původu; 3) sdílené historické vzpomínky a tradice; 4) jeden či více prvků společné kultury; 5) vazba na určité historické území či vlast; 6) jistá míra solidarity alespoň mezi elitami.¹¹ Takzvaný mýtus společného původu je však rovněž subjektivní rovinou chápání pojmu. Podle autorů totiž nejen fakt samotných předků, ale zároveň víra v něj dává členům etnika pocit sounáležitosti. Subjektivní charakteristika etnika je tedy založena na vlastní identifikaci členů určitého etnika. Většina definic je navíc založena na takzvané dvojí percepci (tj. na vztahu „*my*“ a „*oni*“), kdy nejenže člen určitého etnika sám sebe identifikuje na základě své etnicity za jeho část (*self-perception*), ale je takto definován i zvenku, tedy členy jiné skupiny (*other perception*). Podle V. Baara se navíc národy evropského typu vyznačují prioritním faktorem psychologické sounáležitosti dané společným jazykem a kulturou, společným historickým vývojem v určitém časovém období ve státním útvaru, i vzhledem k národním symbolům.¹²

¹⁰ KAJANOVÁ, A., URBAN, D., DAVIDOVÁ, E., ELICHOVÁ, M. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*, s. 8.

¹¹ HUTCHINSON, John a SMITH, Anthony. *Ethnicity*, s. 21.

¹² BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*, s. 58.

Většina antropologických definic pak zohledňuje obě výše popsané kategorizace, liší se jen v přiřádání větší důležitosti první či druhé možnosti. Problematické je také vymezení etnika vůči jiné skupině, protože některé antropologické teorie považují za etnika jen minoritní skupiny v rámci majority a takto k ní nepřistupují, většina teorií však tuto diskriminativní teorii neaplikuje.¹³

3.2 Raná historie do počátku 18. století

Čerkesové jsou etnikem nacházejícím se na severozápadním Kavkaze, přičemž původní osídlení pravděpodobně začalo s nájzdy mongolských kmenů (Hunů, Avarů) v 1. století našeho letopočtu.¹⁴ Přestože naprostá většina obyvatelstva nyní vyznává islám, pohanství a křesťanství (ať už katolické či ortodoxní) bylo nejsilnějším náboženstvím až do 16. a následně do přelomu 18. a 19. století. V tomto období byla oblast ovládána Krymskými Tatary, respektive pod vedením islámských náboženských i politických lídrů, Sheikha Mansura a Imama Shamila, oblast vzdorovala Ruské kolonizaci. Navzdory sílícímu vlivu islámu, Čerkesie byla prakticky jedinou oblastí severního Kavkazu, kde se neformovala radikální islámská hnutí, takzvané *tariqaty*, zůstala daleko více sekularizovanou a náboženství se drželo spíše na kulturní rovině. Okolo hlavního města Kabadsko-Balkarské republiky, Nalčiku, sídlí také významná kavkazská minorita Židů.¹⁵

Ačkoliv jsou dnes Čerkesové, Adygejci a Kabardinci považováni za odlišné obyvatelstvo, původně šlo o domorodé etnikum, jehož kořeny pravděpodobně sahají k majkopské kultuře a mezopotámské civilizaci. Sami se nazývají „*Adyghe*“, pojem „*Cherkess*“ je pak tureckým označením stejně jako anglický název „*Circassians*“. Čerkesové zformovali zprvopočátku matriarchální feudální společnost s hierarchickou strukturou. Důležitou součástí jejich národní identity je čerkeský kulturní systém, který se utvářel již dlouho před islamizací, a to Adyghe habza, čerkeský systém zákonů, pravidel etikety a étosu.¹⁶ Čerkesové nebyli nikdy zcela politicky sjednoceni, což byl také oslabující faktor při invazích mnoha národů jako Mongolů, Avarů, Pečeněhů, Hunů

¹³ SKÁLOVÁ, Marie. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity*, s. 5.

¹⁴ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 10-18.

¹⁵ REZVANI, Babak. *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*, s. 221.

¹⁶ JAIMOUKHA, Amjad. *Circassian Culture and Folklore*, s. 415.

a Chazarů a později byl jednou z příčin, která usnadnila definitivní dobytí oblasti Rusy.¹⁷

Kulturu Čerkesů, vzhledem ke strategické poloze oblasti, kde se nacházeli, ovlivňovala již od středověku mnohá impéria a formovala jak náboženství, tak i ekonomické a politické směřování etnika. Prakticky od 13. století se díky Kabardincům začala konkrétněji utvářet Čerkesie na severním Kavkazu, na místech, kde se nachází dnešní čerkeské republiky. Kabardští vládci udrželi dominantní postavení až do počátku 18. století, a to i za pomoci Rusů, spolu se kterými konfederace čelila Tatarům a jiným nomádským kmenům. V druhé polovině 16. století, především pak po pádu Zlaté hordy, však i Kabardinci začali být vystavováni ruské rozpínavosti směrem na severní Kavkaz, podpořené dříve spřátelenými Kozáky.¹⁸

3.3 Od Krymské války po dobytí Čerkesie

V návaznosti na eskalaci konfliktu mezi Ruskem a Osmanskou říší byla dne 18. 9. 1739 podepsána takzvaná Mírová smlouva bělehradská, která mimo jiné formálně zaručila nezávislost Kabardie. Status quo si oblast udržela až do podepsání Versaillské smlouvy v roce 1763, kdy se Ruská říše opět začala rozpínat na jih, tentokrát pod vedením Kateřiny II. Zde se také můžeme setkat s prvními oficiálními protesty proti stavbě ruské vojenské základny na území Kabardie, čímž byl porušen článek 6 Bělehradské smlouvy.¹⁹ Navzdory protestům byla oblast během deseti let v obležení a ohraničena vojenskou linií, v roce 1774 Osmané postoupili Kabardii (která však technicky vzato osmanská nebyla) i Krym Ruské říši, a ta započala anexi a nahrazování původního obyvatelstva Kozáky.

V průběhu Kabardsko-Ruské války v letech 1771–1818, kdy se kabardské vojsko i civilní obyvatelstvo setkalo s dramatickým úbytkem, stál na straně Čerkesů politický i duchovní vůdce Sheikh Mansur, který jako první prosadil sjednocení severokavkazských národů tak, aby mohly efektivně vést svatou válku proti Ruské říši. Ruská říše však ovládla Kabardii včetně významných přístavů a na území Kabardie zavedla soudní dvory vystavěné na ruském právu, což se rovněž setkalo s velkým

¹⁷ COLARUSSO, John. *Who are Circassians?* [online]. 21. 2. 2009 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://aheku.net/articles/english/general/1062>

¹⁸ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 36-52.

¹⁹ Ibid., s. 58-59.

nesouhlasem. Koncem 18. století již však byla většina celé Čerkesie pod vládou Rusů, jejichž vojsko pro obsazení oblasti používalo nadměru brutální metody, které spolu se šířící se morovou epidemií zapříčinily smrt více než 300,000 Kabardinců.²⁰

Vzhledem k neustávající rozpínavosti Ruské říše směrem na zbývající území, byli Čerkesové pro větší obranyschopnost nuceni vytvořit federaci 12 kmenů, z nichž devět mělo svou společnost založenou na feudalismu a tři na principu egalitářství. V roce 1836 Čerkesie vyhlásila svou nezávislost, jejíž význam ještě stoupl, když bylo prohlášení zveřejněno i britským ministerstvem zahraničních věcí pod vedením lorda Palmerstona, a Spojené království samo uznalo nezávislost Čerkesie o dva roky později.²¹ Čerkesie se tak na několik let stala vojensky i ekonomicky poměrně silnou oblastí a za pomoci politického a náboženského vůdce Imáma Šamila úspěšně vzdorovala ruským snahám získat strategickou část severního Kavkazu. Přestože se Imám Šamil snažil několikrát spojit západní a východní část severního Kavkazu, nikdy se tak nestalo. Jak velká rozdrobenost oblasti, tak i neochota sjednotit se pod jedním náboženstvím, se nakonec staly jednou z příčin snadnějšího dobytí ruskými vojsky východní části severního Kavkazu (1859) a později i západní části, a tedy i Čerkesie (1864).²²

Čerkesové prakticky do posledního momentu doufali v pomoc spojenců a především pak Spojeného království, nicméně Pařížská mírová smlouva z roku 1856, která ukončila Krymskou válku, zároveň definitivně ukázala lhostejnost západních mocností k budoucnosti Čerkesie. Osmanská říše se oblasti zcela zřekla ve prospěch Ruska a Čerkesie tak byla přenechána Ruské říši prakticky bez námitek kterékoliv ze zúčastněných stran.²³ Období po Krymské válce, kdy si Ruská říše zcela podmanila severní Kavkaz včetně Čerkesie a obyvatelstvo nahradila Kozáky a Slovany, je mnohými odborníky považována za genocidu.²⁴ Ruský historik A. M. Pikman popisuje postup Ruské říše jako extrémně násilný, systematický teror, při kterém bylo použito nepřiměřených prostředků jako drancování země, vypalování vesnic

---

²⁰ Ibid., s. 60-62

²¹ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 52.

²² JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 65-66.

²³ NAPSO, D. A. a ČEKMENOV, C. A. A. *Nadezhda i doveriye. Iz istorii družhestvennykh svyazey narodov Karachayevo-Cherkessii s russkim narodom*, s. 111.

²⁴ REZVANI, Babak. *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*, s. 261.

a pronásledování kavkazského obyvatelstva s úmyslem zcela se etnika zbavit. Dle jeho slov tak lze čerkeskou genocidu považovat za vůbec první genocidu v moderní historii.²⁵ Jediný stát, který ale zatím uznal událost jako genocidu, byla Gruzie v roce 2011. Tento krok byl však některými jinými státy a politiky označen za pouhé sledování vlastních zájmů, kterými se Gruzie snažila upozornit na sporná území Abcházie a Jižní Osetie.²⁶ Spornou otázkou nicméně stále zůstává, zda drancování země bylo výslovně s účelem vyhlazení etnika, či zda byl dominující motiv zábor území jako takový, a tedy se o genocidu v takovém slova smyslu, jak ji definuje Úmluva o zabránění a trestání činu genocidia, nejedná.

Rusko-Čerkeská válka, jež byla součástí Kavkazské války, trvala přes sto let, konkrétně od roku 1763 do poloviny roku 1864. Právě k datu 21. 5. 1864, který je označován jako Den smutku, bylo vyvražděno přes 800,000 Čerkesů a přes další 2 miliony obyvatel bylo za velmi špatných podmínek (okolo 20% deportovaných zemřelo již po cestě) deportováno do Osmanské říše (zejména do měst Trabzon, Samsun a Sinop). Dalšími cílovými zeměmi bylo dnešní Rumunsko a Bulharsko (Varna, Burgas) a rovněž státy Blízkého východu, zejména Jordánsko, Sýrie a Izrael. Některé čerkeské kmeny byly vyhubeny zcela, jiné přišly až o 99% svých zástupců (například etnikum Šapsugů se z původního počtu 300,000 obyvatel zmenšilo na necelé 3,000).²⁷ Vzhledem k dobrým válečným schopnostem, které čerkeské obyvatelstvo získalo při bojích s ruskými vojsky a nomádkými kmeny v dřívější historii, osmanští Turci využili i později čerkeské migranty jako efektivní vojenskou posilu u nestabilních hranic.²⁸

3.4 Sovětský poválečný režim

Až komunistická revoluce v roce 1917 byla pro obyvatele severního Kavkazu šancí opět vznést jejich požadavek nezávislosti. V květnu se konal vůbec první severokavkazský kongres, kde byl zvolen Ústřední výbor Unie severního Kavkazu

²⁵ PIKMAN, Anton R. *O bor'be kavkazskikh gortsev s tsarskimi kolonizatorami*, s. 79.

²⁶ ACHMETELY, Nina. *Parlament Gruzii priznal rossiyskiy genotsid cherkesov*. BBC.com [online]. 21. 5. 2011 [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: http://www.bbc.com/russian/international/2011/05/110520_georgia_circassians.shtml

²⁷ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 68-69.

²⁸ REZVANI, Babak. *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*, s. 303-305.

a Dagestánu, který měl za úkol připravit oblast na nezávislost. Druhý kongres se konal 28. 7. 1917 a na základě něho se v září téhož roku od Ruské říše oddělila Horská republika Severního Kavkazu, která pro tuto příležitost zřídila prozatímní ústavu. Nezávislost byla vyhlášena dne 11. 5. 1918, republika podepsala spojení s Osmanskou říší a formálně byla uznána i dalšími Ústředními mocnostmi – Německým císařstvím, Rakousko-Uherskem a Bulharskem. Nezávislost taktéž uznalo Spojené království.²⁹ Paralelně k této republice byl také založen Severokavkazský emirát, který byl *de facto* uznán komunistickou vládou Sovětského svazu, avšak ani jeden z útvarů neměl dlouhého trvání. V červnu 1920 vítězná strana rudoarmějců připojila Horskou republiku Severního Kavkazu k sovětskému Rusku a tytéž kroky podnikla i se Severokavkazským emirátem.³⁰

Po několika měsících, kdy Předkavkazsko nemělo žádnou vlastní správu, zde bolševici upevnili svou moc a obnovili zaniklý útvar jako Horskou autonomní sovětskou socialistickou republiku. Stalin souhlasil s požadavkem, že republika bude mít své právní základy vystavěné na islámském zvykovém právu *šaria* a vnitřní samostatnost výměnou za uznání nadřazenosti sovětské vlády. Současně také přislíbil navrácení území z doby Kavkazské války, což prakticky znamenalo deportaci více než 70,000 Kozáků.³¹ I tato republika se ale po roce svého vzniku začala rozpadat, když jednotlivé národní okruhy začaly být připojovány k Ruské sovětské federativní socialistické republice. Neustálé snahy o vlastní stát tak nikdy neměly příliš dlouhého trvání. Sovětský režim přinesl do bývalé oblasti Čerkesie politiku centralizace a kolektivizace, čímž způsobil kolaps dosavadních tradičních ekonomických a sociálních struktur. Oblast se tak ocitla v extrémním úpadku a stagnaci. Několik čerkeských kmenů se také stalo cílovou skupinou pro deportace v období druhé světové války, kdy byli jak oni, tak i další severokavkazská etnika, obviněna z kolaborace s nacistickým Německem. 60., 70. a 80. léta pak představují poměrně dlouhou mezeru událostí na severozápadním Kavkaze, která byla charakteristická svou stagnací, a kterou přerušil až nástup Michaila Gorbačova a zahájení programu perestrojky a glasnosti.³²

²⁹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 73.

³⁰ *Ibid.*, s. 74-75.

³¹ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 75.

³² NAPSO, D. A. a ČEKMEŇOV, C. A. A. *Nadezhda i doveriye. Iz istorii družhestvennykh svyazey narodov Karachayevo-Cherkessii s russkim narodom*, s. 112.

3.5 Politické dění od rozpadu Sovětského svazu

Srpnový puč v Moskvě roku 1991 posloužil čerkeským republikám jako určitý katalyzátor pro následné prosazování jejich agendy. 29. 8. 1991 bylo ruskou státní zpravodajskou službou TASS zveřejněno prohlášení, že integrita Ruské federace musí být zachována všemi prostředky. Pod toto prohlášení se podepsaly všechny autonomní republiky federace, kromě republik Kabarsko-Balkarské, Čečensko-Ingušské a republiky Tatarstán, jejichž parlamenty podepsat prohlášení odmítly. O tři dny později došlo k rozpuštění kabardsko-balkarského parlamentu a předčasným volbám, kdy Kabardinec Valery Karmokov dočasně nahradil rezignujícího kabardského předsedu Nejvyššího sovětu Vladimíra Kokova. Ten byl však následně znovu dosazen svým blízkým přítelem Borisem Jelcinem.³³

Ještě na konci října téhož roku trval Adygejský Kongres na tom, aby vždy alespoň jeden reprezentant republik byl etnickým Čerkesem a 24. 10. 1991 Čerkesové v Kabardsko-Balkarské republice v rámci eskalujících událostí vyhlásili Čerkeskou republiku. V roce 1992 všechny tři čerkeské republiky podepsaly Federativní smlouvu Ruské federace. V prosinci následujícího roku bylo vyhlášeno referendum týkající se nové ústavy, kde výrazně ubylo odkazů na svrchovanost republikánských výsad, což pro republiky prakticky znamenalo stejnou pozici, jakou měly ruské regiony. Subjektům nebylo uděleno právo prohlašovat jednostrannou nezávislost, čímž si centrální vláda chtěla udržet svou silnou pozici a předejít možným opakovaným secesionistickým snahám.³⁴

Politická nejistota charakteristická pro postsovětské období se projevila i na zredukování etnických skupin na severozápadě Kavkazu. Mnozí etničtí Rusové se například z Karačajevsko-Čerkeské republiky, kde v roce tvořili téměř 43% obyvatelstva, přesunuli do Krásnodarského a Stavropolského kraje, který byl obývaný převážně Rusy a Kozáky. O deset let později tak počet ruského etnika v Karačajevsko-Čerkeské republice klesl na 35%. Paralelně k tomuto jevu se z ostatních krajů stále více etnických Čerkesů vracelo zpátky do své původní oblasti.³⁵

³³ BENNIGSEN-BROXUP, Marie. *The North Caucasus Barrier. The Russian Advance towards the Muslim World*, s. 224-225.

³⁴ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 28.

³⁵ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 82.

Čerkeské republiky začaly získávat větší finanční podporu a politickou pozornost od federálních autorit počátkem roku 1994, zejména s úmyslem posílit pozici lokálních vedení, která se snažila usměrnit rostoucí nacionální tendence obyvatelstva. Ke 130. výročí Dne smutku vydal Boris Jelcin zvláštní oznámení, ve kterém prohlásil rok 1864 a konec Kavkazské války za projev Severokavkazského hrdinství. Navzdory tomuto uznání se však Čerkesové a další severokavkazská etnika nedočkala dlouho požadované veřejné omluvy za spáchané činy a deportace.³⁶

3.6 Volby v čerkeských republikách po rozpadu Sovětského svazu

3.6.1 Adygejská republika

První prezidentské volby v Adygejské republice se konaly 5. 1. 1992. Jedním z projektů nově zvoleného prezidenta Aslana A. Džarimova bylo zavedení úzkých ekonomických vazeb s Krásnodarským krajem stvrzených smlouvou v srpnu téhož roku. Jeho politika, která byla charakteristická svým poměrně pevným stanoviskem na podporu Abcházie v gruzínsko-abcházském konfliktu, vedla k velkému nárůstu abchazských běženců v Adygejské republice. Jen do března následujícího roku přibýlo v republice okolo 3,500 obyvatel abchazského původu.³⁷ Adygejská republika se rovněž stala útočištěm pro uprchlíky z probíhající války o Náhorní Karabach. Po rozpadu Sovětského svazu zůstala Adygejská republika poměrně poklidnou oblastí, ale velká nespokojenost s přetrvávajícím nerovnoměrným složením obyvatelstva se ještě více prohloupila s nástupem prezidenta Chazreta M. Sovměna do funkce dne 8. 2. 2002. Sovměn ve volbách získal 68% hlasů a prakticky okamžitě začal nepoměrně přidělovat moc ve prospěch Čerkesů, což ostře kritizovala opozice Unie Slovanů.³⁸ U čerkeského obyvatelstva si zajistil přízeň převážně podporou Mezinárodního čerkeského kongresu, který 25. 1. 2006 apeloval na Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě s požadavkem sjednotit oblast Adygeje, Čerkesie, Kabardie a Šapsugie pod jednu Čerkeskou republiku. K takovým krokům nedošlo, nicméně Sovměn o tři dny později alespoň podepsal dohodu s krásnodarským guvernérem

---

³⁶ Ibid.

³⁷ RICHMOND, Walter. *The Northwest Caucasus: Past, present, future*, s. 146.

³⁸ Ibid., s. 147-152.

Alexandrem N. Tkačevem o ekonomické spolupráci, která měla zajistit větší prosperitu obou oblastí.³⁹

13. 12. 2006 Sovměna vystřídal vysokoškolský učitel a představitel politické strany Jednotné Rusko, Aslan K. Tchakušinov. Tchakušinov navázal v ekonomické spolupráci s Krásnodarským krajem a v politice integrace ukrajinských a syrských navrátilivších se Čerkesů. Ze strany Moskvy však zazněly mnohé výhrady ke klanovým vazbám v politické reprezentaci Adygejské republiky.⁴⁰ Nebylo proto překvapením, když se dne 12. 1. 2017 stal současným prezidentem Tchakušinův synovec, ekonom Murat K. Kumpilov, který je taktéž představitelem politické strany Jednotné Rusko. Na schůzi s prezidentem Ruské federace, Vladimírem V. Putinem, předložil Kumpilov jako své primární snahy zvýšení životní úrovně v Adygejské republice a zvyšování socioekonomických standardů.⁴¹

Je zajímavé, že žádný etnický Rus se momentálně nedá považovat za relevantního kandidáta na post prezidenta Adygejské republiky. Přestože etničtí Rusové tvoří téměř dvě třetiny obyvatelstva republiky, nedisponují oproti Čerkesům výraznou politickou mocí. Jediným hlasem opozice tak na území zůstává Unie Slovanů, jejichž aktivit však již od vlády prezidenta Tchakušina postupně ubývá.⁴²

3.6.2 Kabardsko-Balkarská republika

Od rozpadu Sovětského svazu do dnešního dne se v Kabardsko-Balkarské republice vystřídali celkově čtyři prezidenti. Prvním z nich byl s překvapivým výsledkem 89% hlasů Valerij M. Kokov, etnický Kabardinec, který byl u moci již na začátku roku 1990 a v lednu 1992 nahradil krátce úřadujícího Hačima M. Karmokova.⁴³ Kabardsko-Balkarská republika je však typickým příkladem neefektivního stalinského spojení několika různorodých etnik do jednoho územního celku. Není tak divu, že volba Kokova se setkala s nesouhlasem jak ze strany

³⁹ Ibid., s. 170.

⁴⁰ DZUTSATI, Valery. *Idea of Merging Adygea with Krasnodar Region Reemerges Again*. In: Eurasia Daily Monitor. 2015, roč. 12, č. 208 [online]. 16. 11. 2015 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z:

<https://jamestown.org/program/idea-of-merging-adygea-with-krasnodar-region-reemerges-again-2/>

⁴¹ KREMLIN.RU. *Meeting with Aslan Tkhakushinov and Murat Kumpilov* [online]. 12. 1. 2017 [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/53726>

⁴² DZUTSATI, Valery. *Idea of Merging Adygea with Krasnodar Region Reemerges Again*. In: Eurasia Daily Monitor. 2015, roč. 12, č. 208 [online]. 16. 11. 2015 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z:

<https://jamestown.org/program/idea-of-merging-adygea-with-krasnodar-region-reemerges-again-2/>

⁴³ RICHMOND, Walter. *The Northwest Caucasus: Past, present, future*, s. 142.

Kabardinců, tak ze strany Balkarů, přičemž obě skupiny chtěly svou samostatnou autonomní oblast. Celá situace eskalovala na konci září roku 1992, a přestože byly protesty potlačeny, přetrvávající roztržičnost oblasti lze dobře demonstrovat na počtu aktivních politických uskupení. Těch bylo ke konci roku 1992 zaregistrováno více než 140. I přes referendum Balkarů, kdy 94,8% obyvatel hlasovalo pro vytvoření samostatné Balkarské republiky, se Kokovovi podařilo v následujícím referendu získat 95,7% pro zachování celistvosti Kabardsko-Balkarské republiky. O legitimitě takového rozhodnutí lze však spekulovat, neboť prostředky, které Kokov použil k získání takového množství hlasů, lze označit za zastrašující a manipulativní.⁴⁴ Navzdory velkému počtu etnických skupin se větší spory vyskytovaly pouze mezi etnikem Kabardinců, Balkarů a Rusů. Neústupná politika prezidenta Kokova však předešla jakémukoliv ozbrojenému konfliktu mezi těmito skupinami.⁴⁵

Kokov se funkce prezidenta vzdal ze zdravotních důvodů dne 16. 9. 2005 a dočasnou úřednickou vládu Gennadije S. Gubina nahradil 27. 7. 2005 Kabardinec Arsen B. Kanokov. Kanokov se stal horkým kandidátem již za svého působení ve Státní Dumě. Díky svému jmění, které bývá odhadováno v řádech několika desítek miliard rublů, se stal sponzorem mnoha kulturních i ekonomických projektů v Kabardsko-Balkarské republice. Stagnující ekonomika z doby úřadování Kokova tak zaznamenala dramatický nárůst – HDP vzrostlo téměř trojnásobně (z 35,2 miliard rublů v roce 2005 na 94,9 miliard rublů v roce 2012), podíl federálních dotací v rozpočtu republiky poklesl ze 64,9% na 53,7% a počet nezaměstnaných se taktéž snížil (v roce 2005 šlo o 34,500 obyvatel, zatímco v roce 2009 bylo nezaměstnaných obyvatel registrováno 20,000).⁴⁶ Situace se však začala obracet v neprospěch republiky již v první polovině roku 2013, kdy Kabardsko-Balkarská republika zaznamenala největší pokles průmyslové produkce jakéhokoliv federálního subjektu (68,9% v roce 2012) a investice klesly téměř o polovinu. Následně bylo osm úředníků napojených na Kokova obviněno z korupce a Kanokov sám nepřímo obvinil tento takzvaný

---

⁴⁴ Ibid., s. 143.

⁴⁵ Podle kavkazského projektového manažera pro Institute for War and Peace Reporting, Thomase De Waala, lze paralelu k autoritářskému režimu prezidenta Kokova spatřit například v režimu uzbeckého prezidenta Islama I. Karimova.

⁴⁶ RADIO LIBERTY. *Kabardino-Balkaria President Leaves Office Halfway Through Second Term* [online]. 7. 12. 2013 [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-kabardino-balkaria-leader-leaves-office/25193318.html>

„Kokovův klan“ z toho, že v létě 2010 vyhrožovali jeho nominaci na druhé funkční prezidentské období.⁴⁷

Při setkání v Kremlu 6. 12. 2013 vyjádřil prezident Vladimir V. Putin v návaznosti na rezignaci Kanokova podporu zvolení Jurije A. Kokova, který prosazoval své návrhy na stabilizaci a zlepšení situace v republice v krátkodobém i střednědobém horizontu. Současným prezidentem Kabardsko-Balkarské republiky se tak opět stal představitel strany Jednotné Rusko. Etnické otázky a problematika práv menšin, ať už Kabardinců či Balkarů, které jsou v republice stále aktuálním problémem, však nově zvolený Jurij A. Kokov nevyzdvíhal v žádném z prohlášení na svých komunikačních sítích.

3.6.3 Karačajevsko-Čerkeská republika

V lednu roku 1992 byl prezidentem Karačajevsko-Čerkeské republiky zvolen Karačajevec Vladimir I. Chubijev a o tři roky byl znovuzvolen. Jeden z důvodů, proč Chubijev vydržel v úřadu po tak dlouhou dobu je fakt, že navzdory etnickým nepokojům v zemi a křivdám z dob stalinismu, které si s sebou jednotlivá etnika nesla, podařilo se mu v republice udržet stabilitu. Jelikož Chubijev podporoval veškeré kroky prezidenta Ruské federace Borise N. Jelcina, neměla Moskva žádný důvod, aby dosadila jiného kandidáta.⁴⁸

V září roku 1999 byl v druhém kole prezidentem Karačajevsko-Čerkeské republiky zvolen Vladimir M. Semjonov. Semjonov, etnikem Karačajevec, zvítězil nad etnických Čerkesem a zastupitelem města Čerkesk Stanislavem E. Derevem. Druhé kolo však provázelo mnoho nepokojů a volby nebyly považovány za platné, neboť několik desítek volebních místností nebylo otevřeno a navzdory předpokládanému vítězství Dereva (který měl v prvním kole 40,1% hlasů, zatímco Semjonov pouze 17,9%) byl zvolen Semjonov. Volby se neobešly bez velkých protestů tisíců Čerkesů a Abázců, kteří se shromáždili ve městě Čerkesk. Chaotická situace si - i přes vyslání speciálních zásahových jednotek – nevyžádala lidské životy.⁴⁹ Vládní krize okolo roku 1999 je však jasným důkazem, jak neefektivní byla politika Josifa V. Stalina při vytváření republik

---

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ ORTTUNG, Robert W. *The Republics and Regions of the Russian Federation: A Guide to Politics, Policies, and Leaders*, s. 199.

⁴⁹ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 151.

s diametrálně odlišným obyvatelstvem. Po potvrzeném vítězství Semjonova prosadil nový prezident hned několik zákonů včetně zákonu o zákazu demonstrací, který jasně cílil na čerkeskou komunitu.⁵⁰ Kromě toho zaznamenala Karačajevsko-Čerkeská republika velký hospodářský úpadek, potýkala se s velkou mírou korupce a eskalace etnických nepokojů.⁵¹

Ve volbách roku 2003 získal podporu obyvatel nestraník Mustafa A. Batdyjev, Karačajevec původem z Kazachstánu. Prvotní nadšení obyvatelstva ze změny situace však brzy opadlo, neboť Batdyjevovy sliby o zaručení větší autonomie a práv menšin nebyly nikdy naplněny. Osobnost Batdyjeva bývá navíc nepřímou spojována s vraždou vice premiéra Ansara M. Tebueva v roce 2004 a sedmi mužů z představenstva společnosti Kavkaztsement, jejichž těla byla nalezena na chatě Aliho Kaitova, zetě Batdyjeva.⁵² Období relativního klidu a mírný nárůst průmyslu nastal až za nově zvoleného prezidenta, nestranického Karačajevece Borise S. Ebzejeva. Současným prezidentem Karačajevsko-Čerkeské republiky je Rašid B. Temrezov reprezentující politickou stranu Jednotné Rusko. Temrezov, který je pravděpodobně spjat s osobou kontroverzního prezidenta Batdyjeva, byl znovuzvolen naposledy dne 18. 9. 2016.⁵³

---

⁵⁰ ORTTUNG, Robert W. *The Republics and Regions of the Russian Federation: A Guide to Politics, Policies, and Leaders*, s. 198.

⁵¹ RICHMOND, Walter. *The Northwest Caucasus: Past, present, future*, s. 154.

⁵² *Ibid.*, s. 159-160.

⁵³ RADIO LIBERTY. *Whose Man is New Karachayev-Cherkessia Leader?* [online]. 1. 3. 2011 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: https://www.rferl.org/a/caucasus_report_new_karacayev-chekessia_leader/2324834.html

4. Politicko-geografická dimenze oblasti

Severozápadní Kavkaz představuje jednu z méně známých oblastí Ruské federace, která sousedí s postsovětskou republikou Gruzii. Oblast se rozprostírá podél pohoří Kavkaz od Černého moře směrem ke Kaspickému moři, kde začíná oblast severovýchodního Kavkazu, tedy Severní Osetie-Alanie, Ingušsko, Čečensko a Dagestán. Po mnohé dekády byla právě oblast celého severního Kavkazu považována za pomyslnou, zároveň však i reálnou hranici mezi Evropou a Asií a světovými náboženstvími – křesťanstvím a islámem. Přesto, či možná právě proto, se na tomto území nachází více než 40 rozdílných etnických skupin obyvatelstva, prochází tudy významné obchodní cesty a oblast má i důležitou strategickou polohu pro vedení ropovodů. I přes silný odpor byl region severního Kavkazu v průběhu 18. a 19. století postupně začleněn do Ruské říše. 20. století pak představovalo rozšíření sovětské správy do všech včleněných regionů. Celý proces s sebou přinesl i řadu nucených přesunů jak v rámci jednotlivých republik, tak mezi nimi navzájem, mnohdy také docházelo k migraci ze Sovětského svazu.⁵⁴

I přes dramatickou historii, která provázela oblast severního Kavkazu, je většina etnik této oblasti opomíjena - ve světové literatuře a tím spíše v té české jim není věnována dostatečná pozornost. Přitom právě severní Kavkaz je, alespoň co se euroasijského prostoru týče, jedním z hlavních potenciálních ohnisek konfliktů a bezpečnostních hrozeb. Region zažívá nejen mnohé vnitřní konflikty týkající se územní správy, konflikty etnické povahy, ale také spory vznikající z komplikovaného vztahu mezi politikou jednotlivých republik a politikou centrální vlády současné Ruské federace. Rostoucí národní cítění jednotlivých etnik Ruské federace a jeho prosazování politickou cestou tak může představovat hrozbu a prvo počátek konfliktů nejen na úrovni federálních republik. Jak rovněž uvádí nezisková organizace Minority Rights Group International, co se minorit týče, severní Kavkaz je pravděpodobně jeden z evropských regionů, kde je největší potenciál pro dlouhodobý konflikt, pokud se tamní situace v blízkém časovém horizontu nezlepší.⁵⁵

---

⁵⁴ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 7.

⁵⁵ Ibid., s. 8-10.

Severozápadní Kavkaz byl historicky původní oblastí nejstarších tamních obyvatel – Čerkesů. Šlo o horské venkovské obyvatelstvo, jehož počet byl v průběhu 60. let 19. století snížen přibližně o 90% (tedy zhruba o 3 miliony). Tento údaj zahrnuje jak ztráty na životech zapříčiněné válkou, hladomorem a morovou epidemií, tak i nucenou emigraci do Osmanské říše a jiných zemí v řádech stovek tisíců. Počínaje rokem 1864 se tak Čerkesové stali jedním z prvních národů bez vlastního státu v kontextu moderní historie.⁵⁶ V době Sovětského svazu byl severozápadní Kavkaz rozdělen do několika administrativních částí různých velikostí. Většina Čerkesů se rozmístila do čtyřech následujících oblastí, v rámci kterých získali odlišné názvy. Jedná se tedy o Kabardince v Kabardsko-Balkarské republice, Čerkesy v Karačajevsko-Čerkeské republice, Adygejce v Adygejské republice a Šapsugy v Šapsugském regionu.

Dle důvěryhodných zdrojů se dá předpokládat, že počet Čerkesů na Kavkaze se pohybuje okolo 800,000. Pro představu se tedy jedná o pouhých 0,5% populace Ruské federace, zhruba 7% populace severního Kavkazu a o něco méně než 15% populace severozápadního Kavkazu.⁵⁷ Spolu s vytvořením jednotlivých republik za sovětského režimu však zároveň vzrostla explicitní vazba mezi konceptem etnika a teritoria. Mnoho skupin, které se v rámci Severozápadního Kavkazu nachází v menšině, pociťují, že jediný možný způsob jak zajistit svá práva jako práva menšin je skrze ustanovení teritorií definovaných právě na základě etnického složení.⁵⁸ Kromě výše zmíněného se rovněž jedná o problém postupného vyhynutí. Několik kmenů původních Čerkesů již zcela vymizelo, a přestože se zbylé obyvatelstvo snaží své tradice a kulturu pomocí národních komunit udržet, předpovědi do budoucna nejsou pro tuto národnost příliš příznivé. Čerkeské etnikum žijící v diasporách se snaží udržet si svou kulturu, zachovat si své tradice i jazyk. V některých zemích se menšině daří relativně dobře, nicméně situace vyžaduje podporu vlády a aktivní iniciativy obyvatelstva v diaspoře. Izraelské diaspoře se daří poměrně úspěšně zachovat jazyk i zvyky díky výhradně čerkeským obcím – Kfar Kama a Rehanyia. Diaspora žijící v Jordánsku se sdružuje v několika kulturních organizacích, například v Asociaci Ahli nebo v Čerkeské charitativní asociaci.⁵⁹ Oproti tomu dle odhadů odborníků v diaspoře

---

⁵⁶ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 124-126.

⁵⁷ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 21.

⁵⁸ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 5.

⁵⁹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 106-116.

Čerkesů žijících v USA jazyk vymře již během následujících 50 let.⁶⁰ V Turecku musí minorita čelit asimilačním tlakům ze strany vlády, kdy turecké právo nepovažuje Čerkesy za národní menšinu. Mnohé statistiky jsou tak zkreslené, neboť o etniku nereferují jeho pravým jménem. I z toho důvodu se Čerkesové v Turecku potýkají se stále rostoucím počtem smíšených manželství a změn identity za účelem získání rozsáhlejších a snáze aplikovaných práv, což vede k úpadku vlastní kultury i jazyka.⁶¹

Všechny čtyři zmíněné oblasti patří mezi 22 ruských autonomních republik, které mají ze všech subjektů Ruské federace nejvyšší stupeň autonomie. Jednotlivé republiky proto mají vlastní ústavy, prezidenty, parlamenty, právo vydávat zákony a stanovit úřední jazyk jednotlivých republik.⁶² Přestože jsou ruské autonomní republiky povětšinou ustanoveny na etnickém základě, zastoupení etnických Rusů v republikách bývalé Čerkesie je stále většinové v porovnání s původními obyvateli. Při volbách jmenuje prezident federace svého kandidáta prezidentem republiky po schválení nominace v regionálním parlamentu. Vzhledem k tomu, že dochází k výběru hlavy republiky prezidentem federace, kterým je v současné době Vladimír Vladimirovič Putin, všichni reprezentanti jsou aktuálně představiteli strany, kterou on sám reprezentuje, tedy strany Jednotné Rusko. Program této strany však nezahrnuje řešení národnostní otázky menšin ani nevyjadřuje postoj konkrétně k čerkeské minoritě na severozápadním Kavkaze.⁶³ Reprezentace Čerkesů jako etnika ať už na úrovni Státní dumy či Rady federace jsou prakticky nulové a tím i možnosti vyzdvihování národnostních otázek nemají velkých perspektiv.

Nejpalčivější a zároveň prakticky nejzásadnější otázkou, se kterou většina Čerkesů (tedy Čerkesové, Adygejci, Šapsugové a Kabardinci) musí potýkat, je podněcování navrácení rozsáhlé čerkeské diaspory. Jednou z hlavních priorit Mezinárodní čerkeské asociace zůstává zajištění kontaktů mezi diasporou v Turecku, Sýrii, Jordánsku, USA a dalších oblastech a mezi Čerkesy, kteří zůstali v oblasti svého

---

⁶⁰ HEWITT, George. *From the point of the protection of minority languages: the Future of the Circassian Language*. Georgehewitt.net [online]. 12. 10. 2014 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z:

<http://www.georgehewitt.net/articles/linguistics/294-from-the-point-of-the-protection-of-minority-languages-the-future-of-the-circassian-language>

⁶¹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 102-103.

⁶² SKOKAN, Ladislav. *Rusko: geografický přehled*, s. 62.

⁶³ RUSKÁ FEDERACE. *Partiya Yedinaya Rossiya* [online]. Ruská federace: Moskva, © 2005 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z: <http://er.ru/party/program/>

původu, tedy na severním Kavkaze. Současně se také snaží právě o jejich možnou repatriaci. Adyge Khase je organizace působící na národní úrovni, a to nezávisle v každé ze severokavkazských republik, ve kterých je čerkeské obyvatelstvo zastoupeno. Nejsilnější postavení má tato organizace v Kabardsko-Balkarské autonomní republice, kde je zároveň zastoupeno i největší procento čerkeské populace v rámci severního Kavkazu.⁶⁴

Všechny tři čerkeské republiky jsou ústavními republikami ruské federace. V roce 1992 byla jimi podepsána Federativní smlouva Ruské federace a o dva roky později byla ratifikována Ústava Ruské federace. Od konce druhé světové války byl Šapsugský region zbaven oficiálního statusu. Celková rozloha těchto tří hlavních republik federace je téměř 35,000 km², což činí zhruba 14% celkové rozlohy severního Kavkazu a o něco více než 2% celkové rozlohy Ruské federace. Jak jsem již zmínila v metodologické části, komplikací při zkoumání jakéhokoliv jevu v oblasti severozápadního Kavkazu je velké množství různých pojmenování pro jedno místo. Například Adygejská republika má alespoň deset různých označení kvůli nedostatku standardizace názvosloví, což působí zbytečné nejasnosti.⁶⁵

V následujících podkapitolách jsou podrobněji rozpracovány jednotlivé čerkeské republiky. Zaměřila jsem se na jejich geopolitické a kulturní aspekty, které mohou více či méně ovlivňovat jejich snahu o emancipaci jako jednotlivá republika v rámci Ruské federace, případně poukázat na možné rozdíly, kvůli kterým nejsou republiky sjednocené v jednu.

4.1 Adygejská republika

Adygejská republika se nachází na severních svazích pohoří Kavkaz a sestupuje do úrodné kubáňského oblasti. Rozprostírá se na 7,800 km² a žije zde přibližně 450,000 obyvatel reprezentujících přes 80 různých národností. Základ dnešní etnické podoby této republiky tvoří dvě národnosti, Adygejci (22%) a Rusové s Kozáky (68%). Administrativně se republika oficiálně skládá ze dvou měst, sedmi okresů, pěti městských komunit a 55 venkovských okresů. Hlavním městem republiky je město Majkop. Nízké procentuální zastoupení Adygejců je možné vysvětlit faktem, že původní

⁶⁴ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 30-31.

⁶⁵ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 31.

velikost Adygeje byla trojnásobná a nyní se jedná o enklávu Krásnodarského kraje. Vzhledem k tomu, že velkou část obyvatelstva tvoří Ruskové a Kozáci, velkým problémem, se kterým se původní obyvatelé, Adygjeci, potýkají, je rusifikace. To přirozeně vede i k úpadku jazyka a kultury, ačkoliv bylo (s ohledem na titulární status Adygejců) provedeno měření, díky kterému získali Adygjeci 45 z celkových 97 křesel v místním parlamentu. Adygejská politická hnutí mají za svůj nejdůležitější požadavek 50% zastoupení Adygejců, aby dosáhli sebeurčení v rámci dané oblasti a předcházeli další nucené asimilaci. Tento osud málo početné a rozptýlené minority, který sdílí spolu se sousedícími a etnicky těsně blízkými Čerkesy a Šapsugy, je důležitým faktorem pro jejich hlavní požadavek – co největší možnou repatriaci diaspory. Navzdory tomu, do dnešního dne tento požadavek nebyl naplněn a naprostá většina etnika je tak rozptýlena v Turecku a dalších cílových státech.⁶⁶

Adygejská republika má své dva reprezentanty ve Státní dumě i Radě federace. Počátkem 90. let 20. století začali Adygjeci lobovat za větší politická a kulturní práva, což vedlo u ustanovení republiky. Současnou hlavou republiky, kterou dosadil do funkce V. Putin, je Murat Kumpilov, ruský představitel strany Jednotné Rusko.⁶⁷ Ve své funkci nahradil adygejského téže politické strany, Aslana Tkhakushinova dne 12. 1. 2017.⁶⁸ Politická i etnická situace v republice je momentálně poměrně stabilní, a to navzdory nevyrovnanému národnostnímu složení. Kandidát na prezidenta musí být schopen psát i číst adygejsky a být rezidentem republiky alespoň 10 let před nominací. Podle zákona mají navíc přednost navrátilší členové čerkeské diaspory.⁶⁹ Tento pro Adygejce příznivý stav je zapříčiněn především dvěma faktory. První z nich je fakt, že to byli právě Adygjeci, jejichž požadavky na odčinění nepravostí páchaných v 19. století byli zdaleka největší. Podle odhadů by větší potenciální hrozbou pro Ruskou federaci a dosud fungující systém mohl být pouze velký počet navrátilších etnických Adygejců ze zahraničních diaspor, ke kterému však nedochází. Naopak pro Adygejce představují možnou hrozbu minority Slovanů a Kozáků, kteří například

⁶⁶ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 35.

⁶⁷ KAVKAZSKIY UZEL. *Murat Kumpilov pokinul dolzhnost' prem'yer-ministra Adygei* [online]. 28. 9. 2016 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/290047/>

⁶⁸ SALNIKOV, Vasilij. *Putin vnes kandidaturu novogo prezidenta Adygei*. Rg.ru [online]. 6. 12. 2006 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://rg.ru/2006/12/06/adygija-anons.html>

⁶⁹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 94.

v roce 1998 požadovali navrácení se ke statusu kraje, jako tomu bylo před rokem 1991.⁷⁰

Navzdory veškerým kritikám režimu, Adygejská republika je v regionu, ve kterém v posledních dekádách panuje ozbrojený konflikt a neklidná situace mezi odlišnými etnickými skupinami, ostrovem relativní stability.

4.2 Kabardsko-Balkarská republika

Kabardsko-Balkarská republika pokrývá zhruba 12,500 km² severního okraje Kavkazu a je domovem pro více než 790,000 obyvatel. Jedná se o úrodnou horskou oblast s nejvyšším bodem Kavkazu, horou Elbrus (5633 m. n. m.). Přibližně 55% obyvatelstva tvoří Kabardinci, Balkaři pouhých 11%, Rusové 25%, Osetinci 1% a zbylá minoritní etnika.⁷¹ Připojení k Ruské říši v 19. století znamenalo zavádění ruských zákonů a především stěhování Rusů do oblasti, a tím i narušování národnostní celistvosti země. Nesouhlas původních obyvatel s ruskou politikou vedl k sérii povstání zejména rolnického lidu a později i k občanské válce mezi lety 1918-1920.⁷² Podobně jako v Karačajevsko-Čerkeské republice, Kabardská autonomní oblast vzniklá v roce 1921 byla 6. 1. 1992 přejmenována na Kabardsko-Balkarskou autonomní oblast a v roce 1936 na autonomní sovětskou socialistickou republiku. Rovněž Balkarci se staly etnikem, které bylo na základě rozhodnutí prezidia Nejvyššího sovětu ze dne 8. 4. 1944 deportováno do Kazachstánu a dalších států Střední Asie.⁷³ Jejich návrat po roce 1957 způsobil dodnes trvající nevraživost mezi oběma etniky, a ačkoliv Balkarci obývají převážně horská údolí, Kabardinci a Rusové se usazují zejména v nížinách republiky. Od roku 1991 získala Kabardsko-Balkarská republika, stejně jako zbylé čerkeské oblasti, statut autonomní republiky Ruské federace.

Současným největším problémem v zemi je částečně rusifikace, nicméně stále přetrvávajícím problémem zůstává podněcování nacionalistických snah balkarských hnutí a politických spolků. Ty se snaží o získání teritoria z dob před deportacemi a o transformaci republiky zpět na federaci. Kabardinci se naopak snaží získat větší politická práva, vzhledem k tomu, že v republice mají daleko větší procentuální

⁷⁰ Ibid., s. 95.

⁷¹ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 32.

⁷² RICHMOND, Walter. *The Northwest Caucasus: Past, present, future*, s. 141.

⁷³ Ibid., s. 142.

zastoupení než Balkaři a jejich politický vliv je přitom rovnocenný. Jak Balkaři, tak i Kabardinci, zveřejnili mapy týkajících se sporných území, která vyvolávají silné protichůdné názory.⁷⁴ Veškeré výše zmíněné spory činí oblast mnohem náchylnější ke sporům obou titulárních národností a zároveň výrazně komplikují možnou spolupráci národnostní na úrovni republiky. Vzhledem ke snaze zabránit Rusům v Kabarsko-Balkarské republice získat jakékoliv výraznější vedoucí pozice v rámci republiky, rivalita Kabardinců a Balkarců ve většině případů vede k nezbytnému kompromisu, který je kritiky mnohdy označován za přílišně obezřetný, skeptický a konzervativní.⁷⁵

V březnu roku 1944 přijal ruský parlament zákon, který přislíbil finanční podporu kulturní (ale nikoliv teritoriální) rehabilitaci Balkarců.⁷⁶ Zároveň také proběhla modernizace několika horských středisek za účelem revitalizace oblasti pro Zimní olympijské hry v Soči v roce 2014. Navzdory silícím teroristickým a islámským extremistickým skupinám v některých sousedních republikách, situace v Kabarsko-Balkarské republice byla až do roku 2005 v tomto ohledu poměrně stabilní. 14. 10. 2005 však na vládní budovy sídlící v hlavním městě, Nalčiku, zaútočila ozbrojená skupina čečenských separatistů z takzvané Kavkazské fronty. Zodpovědnost za útok odůvodněný jako svatá válka proti Moskvě, jež zapříčinil smrt 140 obyvatel, převzal čečenský vůdce Šamil Basajev.⁷⁷

4.3 Karačajevsko-Čerkeská republika

Karačajevsko-Čerkeská republika pokrývá území 14,100 km², které obývá přibližně 415,000 obyvatel čtyř různých etnik. 38,5% tvoří Karačajevci, 33,6% Rusové, 11,3% Čerkesové a 7,4% Abázinci. Dříve samostatně fungující Karačajevská a Čerkeská autonomní oblast byly spojeny v jednu v roce 1922 na základě Stalinovy strategie, podle které byly oblasti se zcela odlišnou etnickou strukturou spojovány do celistvých administrativních jednotek. Tato politika měla být opatřením pro případné snahy o vedení odporu a rostoucí nacionalismus.⁷⁸

⁷⁴ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 32.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 36.

⁷⁷ RADIO LIBERTY. *Russia: Nalchik Raid Leaves A Painful Legacy* [online]. 12. 10. 2006 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/1071996.html>

⁷⁸ KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*, s. 32.

Karačajevci, kteří jsou etnicky blízcí Balkarcům a s Čerkesy a Kabardinci mají společné pouze některé kulturní rysy, byly ve velkém počtu v roce 1943 deportovány do Střední Asie a návrat jim byl umožněn až po roce 1957. Naopak Čerkesům z Karačajevsko-Čerkeské republiky bylo umožněno zůstat, což pochopitelně oslabilo vztah mezi oběma etniky a u některých Karačajevců vyvolalo požadavky na vlastní stát. Vzhledem k právní nemožnosti secese a rovněž vzhledem k počtu obyvatel a rozloze oblasti, kterou obývají, se nejedná o realistický základ pro takové kroky.⁷⁹ Dalším problémem, se kterým se potýkají všechna minoritní etnika této republiky, je silná politika rusifikace. Teritorium bylo vyhlášeno republikou v roce 1991 a hlavním městem byl prohlášen Čerkessk.

V květnu roku 1998 byl mezi Karačajevsko-Čerkeskou a Adygejskou republikou přijat program týkající se většího propojení a větší kooperace na svých legislativních, ekonomických, environmentálních a právních záležitostech. Značným problémem v republice je ale napětí mezi etnickými skupinami. V květnu roku 1999 byly v Karačajevsko-Čerkeské republice uskutečněny první svobodné regionální prezidentské volby. Poté co tyto volby vyhrál karačajevský kandidát Vladimír Semjonov nad čerkeským kandidátem Stanislavem Děrevem, se uskutečnilo několik protestů Děrevových příznivců, kteří obviňovali Semjonova z falšování výsledků voleb. Soud později potvrdil výsledky voleb, a to i přes protesty tisícovek Děrevových příznivců.⁸⁰

4.4 Šapsugský region

Šapsugský region se nachází na břehu Černého moře, zahrnuje okresy Tuapse a Lazarevský (Soči) a je domovem pro zhruba 20,000 etnických Čerkesů. Region prohlásil svou nezávislost na Krásnodarském kraji ve 20. letech 19. století s hlavním městem Psikhuaba. Tento krok, stejně jako snahy o přidružení se k republice Adyghe, byl však odmítnut Sovětským svazem v roce 1941 (některé zdroje uvádí rok 1945) a region tak nemá momentálně autonomii, a to jak v politickém slova smyslu, tak co se administrativy týče. Původně zamýšlené hlavní město bylo navíc přejmenováno

⁷⁹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 92.

⁸⁰ SKAKOV, Alexander a Nikolaj SILAYEV. "Cherkesskiy faktor" v sovremennoy politicheskoy situatsii v Kavkazskom regione [online]. 27. 9. 2010 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2010/09/27/ru-event-3103>

právě na Lazarevki podle jména ruského generála, známého svými krutými činy v Rusko-Kavkazské válce. Jeho socha byla postavena v prostředku města a trvalo mnoho let, než Šapsugové sochu odstranili a město získalo své původní jméno.⁸¹

Prakticky jediným subjektem, který má přetrvávající snahy, aby Moskva svou pozici přehodnotila, je Mezinárodní čerkeská asociace. Šapsugové byli přímými vlastníky půdy po tisíciletí a fakt, že nyní tvoří jednu z mnoha rozptýlených minorit regionu je pouhým důsledkem dlouhotrvajícího válečného konfliktu na konci 19. století. Přesto je jeden z nejčastějších argumentů pro zamítnutí jejich požadavku právě obava z rostoucího nacionalismu u Šapsugů i u jiných menšin.⁸² Nejlepším možným krokem pro Šapsugy (a také pro Adygejce nacházející se na oblastech mimo samotnou Adygejskou republiku) je přidružení k Adygejské republice. Takový krok je ale přinejmenším velmi obtížný, protože ze strany Ruské federace se podobné snahy nesetkají s pochopením, a s největší pravděpodobností budou podniknuty veškeré kroky, aby k přidružení nedošlo.⁸³

---

⁸¹ REZVANI, Babak. *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*, s. 77.

⁸² JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 95.

⁸³ Ibid.

5. Významné čerkeské spolky a organizace v rámci Ruské federace, jejich emancipace a ruské odezvy

Nové čerkeské organizace a nové snahy o spolupráci a efektivnější koordinaci čerkeských spolků v Ruské federaci i v diasporách se začaly více objevovat po roce 2000.⁸⁴ Ačkoliv se mnohdy jednalo o organizace geograficky velmi vzdálené, inovativní mediální prostředí se stalo dobrým prostředníkem v jejich komunikaci. Čerkesové se díky sociálním sítím začali sdružovat v několika skupinách především na sociální síti Facebook a Twitter a skrze server YouTube.com začalo být populárnější a snazší zprostředkování historických faktů neformální cestou.⁸⁵ Mnohé čerkeské organizace datují svůj počátek působení však k daleko dřívějším datům. V následujících podkapitolách jsem vybrala ty organizace a spolky, které jsou v rámci Ruské federace nejaktivnější a nejvlivnější. Nutno zmínit, že mnohé organizace působící v diasporách jsou značně efektivnější a jejich dopad na rozvoj čerkeského etnika je podstatně více znatelný. Taková efektivita se však odvíjí od politické podpory vlády dané země a jejich postoji k čerkeské minoritě. Důležitým aspektem čerkeských organizací a spolků je také jejich častá tendence měnit své názvy, slučovat se či přidružovat se k jiným spolkům a rovněž pak krátká působnost a malý politický vliv mnohých těchto politických subjektů. Pro etnikum Čerkesů je sjednocení pod institucionální záštitou naprosto zásadní pro zastupování na politické a diplomatické úrovni. Podle některých názorů je však potřeba organizace zbavit přílišné byrokratizace a proaktivněji prosazovat svou etnopolitickou agendu.⁸⁶

5.1 Mezinárodní čerkeský kongres a Mezinárodní čerkeská asociace

Vůbec první Mezinárodní čerkeský kongres (ICC) se konal v Nalčiku ve dnech 19. – 21. května 1991. Kongresu se účastnili zástupci hnutí Adyge Khase z Kabardsko-Balkarské, Adygejské i Karačajevsko-Čerkeské republiky a zástupci čerkeských asociací a kulturních center v diasporách (tj. zástupci z Turecka, Sýrie, Jordánska, Izraele,

⁸⁴ SHENFIELD, Stephen D. *The Circassians – A Forgotten Genocide?*, s. 117.

⁸⁵ LOPES, Ferreira T. *Is the Circassian Ethno political Game Over? Assessment of the Circassian Ethnopolitical Agenda post-Sochi Winter Olympics and May 21 campaigns*. In: Strategic Outlook, 2017 [online]. 30. 8. 2014 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z:

http://www.strategicoutlook.org/publications/Is_the_Circassian_Ethnopolitical_Game_Over.pdf

⁸⁶ Ibid.

Německa, Holandska a USA). Čerkesové byli jednou z nejméně politicky aktivních etnických skupin v rámci Severního Kavkazu v devadesátých letech 20. století a i politický dopad Mezinárodního čerkeského kongresu byl prakticky minimální. Zástupci se soustředili zejména na nejzásadnější národní problém - asimilaci - a zároveň na otázku iredentistických⁸⁷ hnutí svých nejbližších sousedících republik.⁸⁸

Jedním z hlavních rozhodnutí konaného kongresu bylo ustanovení Mezinárodní čerkeské asociace (ICA) jakožto nevládní organizace složené z vybraných zástupců čerkeských republik v Ruské federaci a čerkeské diaspory. Hlavním úkolem Mezinárodní čerkeské asociace je koordinace úsilí směřujícího k vytváření a rozvoji kulturních vztahů mezi všemi čerkeskými organizacemi v Ruské federaci i v diasporách. Asociace má za cíl ochránit a dále rozvíjet národní kulturu a folklór etnika a status etnika, který musel čelit velkému tlaku.⁸⁹ Rovněž se potýká s ověřováním psané historie, která byla v době sovětského režimu častokrát přepisována, napomáhá Čerkesům žijícím v diasporách navrátit se do původní oblasti a snaží se o repatriaci a obnovu historického a kulturního dědictví.⁹⁰

Nalčik zůstal sídlem Mezinárodní čerkeské asociace a jejím prvním prezidentem se stal kongresem zvolený Jura Kalmyk, pozdější ruský ministr spravedlnosti. Prezident je volen na tři roky a může být znovuzvolen vícekrát po sobě. V současné době je prezidentem asociace Kabardinec K. M. Azhakhov. Podle dostupných oficiálních zdrojů se dodnes konalo deset kongresů Mezinárodní čerkeské asociace.⁹¹ Každoroční agenda asociace si klade za cíl především kulturní osvětu, návrat diaspory a šíření povědomí o čerkeském etniku.⁹² Více apelující požadavky byly představeny například na kongresu, který se konal ve dnech 25. - 28. června 1998 v Krásnodaru. Představitelé asociace při této příležitosti představili několik stěžejních bodů svého programu. Mezi nimi byl například požadavek na formální omluvu představitelů Ruské federace za etnickou čistku Čerkesů při Rusko-Kavkazské válce či usnadnění vydávání dokladů

⁸⁷ Snaha o připojení části jiného státu s vlastní národnostní menšinou.

⁸⁸ SHENFIELD, Stephen D. *The Circassians – A Forgotten Genocide?*, s.122-124.

⁸⁹ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 86.

⁹⁰ SHENFIELD, Stephen D. *The Circassians – A Forgotten Genocide?*, s.162.

⁹¹ RUSKÁ FEDERACE. *Mezhdunarodnaya Cherkeskaya organizacia* [online]. Ruská federace: Majkop, © 2001 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://intercircass.org/?page_id=15

⁹² INTERNATIONAL CIRCASSIAN ASSOCIATION. *Message from International Circassian Association to the Circassian Nation: Let us speak Circassian!* In: Wn.com [online]. 14. 3. 2014 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: https://wn.com/international_circassian_association

o pobytu a státní příslušnosti navrátnivším (současný postup je velmi zdlouhavý a vyžaduje složitou administrativu).⁹³ Mezi další požadavky patřilo zrušení ruské blokády územní Abcházie, apelace na federální autority o obnovení autonomie Šapsugského regionu a repatriace Čerkesů z území Kosova. Poslední zmíněné se ještě tentýž rok podařilo realizovat, nicméně zbylé požadavky nebyly autoritami Ruské federace vyslyšeny.⁹⁴

Mezinárodní čerkeská asociace od roku 1991 rovněž reprezentuje etnikum v Organizaci nezastoupených států a národů (UNPO). Na půdě této organizace při příležitosti 5. Generálního shromáždění v červenci roku 1997 ve městě Otepää v Estonsku pronesl proslov generální tajemník Mezinárodní čerkeské asociace, Khaji-Mourat Khatoukaev. V něm vznesl požadavek na představitele Ruské federace, aby uznali činy spáchané proti čerkeskému etniku jako akt genocidy, a aby zajistili návrat vyhoštěných s možností ponechání dvojího občanství. Na základě tohoto proslovu byla Generálním shromážděním vydána rezoluce podporující tyto požadavky a vyzývající Ruskou federaci a ostatní země k tomu, aby byl Čerkesům přiřazen status vyhnanců.⁹⁵

O rok později prohlásil čerkeský představitel ICA Tevvezh Kazanokov, že proces konsolidace tří čerkeských republik byl problematický a stále naráží na obtíže. Rovněž pronesl, že Čerkesové žijící v diasporách čelí problému používání rodného jazyka a udržování kultury. Čerkesové v turecké diaspoře mají problém i s používáním svých původních čerkeských jmen a ze strachu z asimilace s většinovým obyvatelstvem tak sílí snahy o návrat do původní oblasti.⁹⁶ Ani v tomto ohledu nebylo etnikum ve svých snahách o dialog s představiteli Ruské federace úspěšné, neboť se žádná prohlášení nesečkala s odezvou.

Naposledy se Mezinárodní čerkeská asociace obrátila na současného prezidenta Ruské federace Vladimira V. Putina v září roku 2015 v souvislosti s probíhajícím syrským konfliktem, kdy žádala o poskytnutí azylu Čerkesům žijícím na území nynější

⁹³ RUSKÁ FEDERACE. *Mezhdunarodnaya Cherkeskaya organizacia* [online]. Ruská federace: Majkop, © 2001 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://intercircass.org/?page_id=15

⁹⁴ JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*, s. 87.

⁹⁵ UNPO.ORG. *Nonviolence and conflict: Conditions for effective peaceful change* [online]. 23. 7. 1997 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.unpo.org/downloads/nonviolencereport97.pdf>

⁹⁶ UNPO.ORG. *Report on the 16th session of the Working Group on Indigenous Populations* [online]. 31. 7. 1998 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://unpo.org/article/207>

Sýrie.⁹⁷ Mezi roky 2011–2015 se do Kabardsko-Balkarské a Karačajevsko-Čerkeské republiky přesunulo více než 12,000 syrských Čerkesů, nicméně oficiální podpora ze strany státu je velmi malá, a jen okolo 2,000 uprchlíků zatím získalo oficiální povolení k pobytu. Nutno však podotknout, že mnoho uprchlíků například zažádalo o pouhá turistická víza a přes Murmansk cestují do cílového Norska.⁹⁸

5.2 Adyge Khase

Další významnou čerkeskou organizací v rámci Ruské federace je organizace Adyge Khase (v některých zdrojích označována jako *Adyge Hase*), která vznikla v srpnu roku 1989 v gruzínském Suchumi. Oproti dalším organizacím na severním Kavkaze, Khase řešila nejen ekonomické reformy, kulturní obrodu a ekologické otázky, ale především sjednocení Čerkesů v tehdejším Sovětském svazu do jedné republiky a repatriaci Čerkesů žijících v zahraničí.⁹⁹ Organizace funguje jako zaštiťující organizace Čerkesů v Ruské federaci i v diaspoře a reprezentuje jejich smýšlení i v těch republikách Ruské federace, které nebyly součástí Čerkesie, ale etnikum Čerkesů je v nich stále zastoupeno. Příkladem takového zastoupení je Adyge Khase autonomní republiky Abcházie.

Jedny z prvních aktivit organizace Adyge Khase se týkaly problematiky etnický různorodého obyvatelstva v Karačajevsko-Čerkeské republice. Nejen, že obyvatelstvo v republice bylo nerovnoměrně zastoupeno a neslo s sebou mnohé křivdy z dob stalinistických čistek a deportací. Infrastruktura republiky byla navíc stále degradovaná a životní úroveň velmi nízká.¹⁰⁰ Avšak cíle Adyge Khase směřují dál než jen k autonomii Čerkesů v Karačajevsko-Čerkeské republice. Organizace vytváří dílčí odvětví čerkeské společnosti v jednotlivých republikách, kterým následně zprostředkovává snazší komunikaci v podobě konferencí. Aktivně také spolupracuje s čerkeskou diasporou. Adyge Khase také stála za podporou Čerkesů žijících v republice Adyge, zajistila jim větší politické pravomoci a Čerkesové se tak mohli stát

⁹⁷ RUSKÁ FEDERACE. *Mezhdunarodnaya Cherkeskaya organizacia* [online]. Ruská federace: Majkop, © 2001 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://intercircass.org/?page_id=15

⁹⁸ WEIR, Fred. *Russia as safe zone for Syrian refugees? It's not as odd as you'd think*. CSmonitor.com [online]. 16. 9. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2015/0916/Russia-as-safe-zone-for-Syrian-refugees-It-s-not-as-odd-as-you-d-think>

⁹⁹ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 150.

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 151.

důstojnou opozicí majoritnímu etniku Kozáků. V tomto smyslu se jim podařilo například prosadit 1. srpen jako Den repatriace.¹⁰¹ V druhé polovině 90. let 20. století se však změnilo vedení organizace a místo původních studentských aktivistů, kteří organizaci zakládali, stanuli v čele převážně podnikatelé napojení na Moskvu. Zejména z pohledu mladší čerkeské generace tak Adyge Khase ztratila svou legitimitu a důvěra v ní prudce klesla.¹⁰²

Organizace znovu nabyla svou popularitu okolo roku 2005, kdy začala opět aktivně adresovat své požadavky na uznání spáchané genocidy, repatriaci diasporu a veřejnou omluvu Ruské federace vůči Čerkesům. Adyge Khase však ve většině případů tyto své požadavky formulovala spolu s ostatními aktivisty prostřednictvím Mezinárodní čerkeské organizace, která jednotlivé subjekty sdružuje a požadavky tak mají větší váhu.

5.3 Události okolo Zimních olympijských her v Soči

Ruská federace oznámila svůj zájem o pořádání Zimních olympijských her pro rok 2014 v letovisku Soči dne 14. 7. 2005.¹⁰³ Ohlášení kandidatury bylo překvapivé především vzhledem k nedávno ukončené válce na severním Kavkaze. Zimní olympijské hry v Soči v roce 2014 byly kontroverzní nejen vzhledem k místu konání. Nesouhlas s jejich uspořádáním navíc podpořil fakt, že se konaly přesně na výroční 150 let od genocidy a deportace Čerkesů do Osmanské říše a následně i do dalších cílových zemí. V rámci 119. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Guatemale se oficiálního projevu prezentujícího Soči jako budoucí možné pořadatelské město ujal sám Vladimir V. Putin. Vzhledem k tomu, že projevy se většinou ujímají známí sportovci či význačné osobnosti kandidátských měst, pronesení proslovu přímo prezidentem federace se dá označit minimálně za neobvyklé gesto. Angažovanost však zajistila pro Soči získání statutu pořadatelského města. Soči tak porazila jak rakouský Salcburk, tak i jihokorejský Pchjongčchang.¹⁰⁴

Přestože byl bojkot olympijských her ze strany aktivistů očekávaným krokem, jejich zahájení žádné velké demonstrace či bojkoty neprovázely. Zhruba sedm kilometrů

¹⁰¹ RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*, s. 164.

¹⁰² *Ibid.*, s. 166-167.

¹⁰³ HNYKOVÁ, Kristýna. *Zimní olympijské hry v Soči jako politické PR Ruska*, s. 12.

¹⁰⁴ *Ibid.*

od olympijské vesnice byly vybudovány takzvané protestní zóny, které měly sloužit především aktivistům za práva homosexuálů a také Čerkesům, jejichž představitelé vnímali olympiádu jako možnost obeznámit svět skrze média se svou historií. Čerkesové dokonce apelovali na Dmitrije Medvěděva, aby byl jejich národní symbol zakomponován do olympijských her. Podobně jako u jiných snah o emancipaci a uznání ze strany Ruské federace nebyli Čerkesové ani v tomto případě vyslyšeni.¹⁰⁵

Výsledkem vyjádření nesouhlasu s pořádáním Zimních olympijských her v Soči, konkrétně v lyžařském středisku *Krasnaja Poljana*, který bývá uváděn jako masový hrob Čerkesů¹⁰⁶, bylo založení internetového portálu *nosochi2014.com*. Tento internetový portál založila diaspora Čerkesů s cílem upozornit na historické události a okolnosti, které Zimní olympijské hry v Soči doprovázely.¹⁰⁷ Ještě v roce 2012 vydali Čerkesové oficiální prohlášení, ve kterém žádali Mezinárodní olympijský výbor o přesunutí zimních olympijských her do jiné destinace: "*Jako Čerkesové považujeme konání olympijských her v naší vlasti a oblasti, která se stala místem genocidy a masových hrobů, jako vandalismus. Toto zjevně nekoresponduje s principy deklarovanými Mezinárodním olympijským výborem. A proto zdvořile žádáme Mezinárodní olympijskou radu, aby zrušila Soči, jako pořadatele Olympijských her v roce 2014.*"¹⁰⁸

V rámci celé kampaně Čerkesů proti pořádání her v okolí Soči vzniklo několik dalších iniciativ. Na výše zmíněném internetovém portálu byla oficiálně vyhlášena soutěž o nejlepšího anti-maskota her. Vítězem soutěže se stala kopie oficiálního maskota, tedy sněžného levharta, držícího snowboard. Ten měl však zkrvavené tlapy a místo snowboardu držel rakev s vlajkou Čerkesů.¹⁰⁹ Hlavním problémem společným pro tyto kampaně byl fakt, že aktivisté cílili převážně na zahraniční návštěvníky se záměrem zvýšit povědomí o etnické čistce. V Ruské federaci byl kvůli rozsáhlé cenzuře mediální dopad podobných snah velmi limitovaný, média se o iniciativách nezmiňovala a nevěnovala internetovému portálu pozornost. Díky snahám čerkeských

¹⁰⁵ LOPES, Ferreira T. *Is the Circassian Ethno political Game Over? Assessment of the Circassian Ethnopolitical Agenda post-Sochi Winter Olympics and May 21 campaigns*. In: Strategic Outlook, 2017 [online]. 30. 8. 2014 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: http://www.strategicoutlook.org/publications/Is_the_Circassian_Ethnopolitical_Game_Over.pdf

¹⁰⁶ SHENFIELD, Stephen D. *The Circassians – A Forgotten Genocide?*, s. 97.

¹⁰⁷ HNYKOVÁ, Kristýna. *Zimní olympijské hry v Soči jako politické PR Ruska*, s. 23.

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 38.

¹⁰⁹ *Ibid.*

aktivistů se tak historické události skutečně dostaly do relativního povědomí zahraniční veřejnosti, nicméně odezvy byly prakticky minimální a nezabránili uskutečnění samotných olympijských her, a tak ani zvýšení politické moci Vladimira Putina.

6. Výsledky pozorování

Na samotném počátku této bakalářské práce stála výzkumná otázka, zda lze v rámci Ruské federace zaznamenat snahu Čerkesů o politickou reprezentaci, a pokud ano, pak jak se taková snaha projevuje. Na základě mnou shromážděných informací vztahujících se k otázce čerkeského etnika, příkladů a vybraných podložených historických skutečností, na které jsem v kapitolách své práce zaměřila, bylo prokázáno, že politická reprezentace ze strany Čerkesů v Ruské federaci skutečně existuje. Svědčí o tom fakt, že existuje reprezentující složka, kterou jsou v tomto smyslu v rámci federace právě zmiňovaná čerkeská uskupení. Ta jsou sdružená pod Mezinárodní čerkeskou organizací, v rámci které se angažuje i čerkeská diaspora. Z mnoha důvodů, pro jejichž analýzu nebyl v této práci prostor a nebyly samotným tématem práce, je čerkeská diaspora aktivnější než organizace v Ruské federaci. Přesto je na základě shromážděného materiálu možno vypořádat jasné cíle, které spojují Čerkesy napříč republikami s velmi různorodým etnickým spektrem obyvatelstva. Těmi je v první řadě uznání události konce Rusko-Čerkeské války v roce 1864 za akt genocidy, v druhé řadě se pak jedná o snahu navrátit roztržštěnou diasporu Čerkesů zpátky do původní vlasti. Ačkoliv v druhém případě se alespoň minimálně daří cíle naplnit, první zmíněný cíl zůstává doposud spíše přáním minoritního etnika.

Jak ale z předkládaného textu vyplývá, problémů, kterým musí vztah obou etnik čelit, je hned několik a nelze k nim přistupovat jednotlivě, neboť jsou vzájemně provázány. Jednou z hlavních příčin sporu působící neustálé pnutí mezi Čerkesy i Rusy je nepochybně etnické čištění z druhé poloviny 19. století. Zde je možné nalézt i odpověď na mou druhou otázku týkající se toho, jaký vliv měl historický konflikt na soužití těchto dvou etnik. Vzhledem k tomu, že drtivá většina aktivit Čerkesů se týká právě uznání události za akt genocidy, omluvy představitelů Ruské federace a respektování lidských práv (i v rámci organizace mezinárodních událostí, jakou byly zimní olympijské hry), vliv konfliktu na vztah těchto dvou etnik je tedy zcela klíčový. Na druhou stranu je nezbytné vzít v potaz několik dalších faktorů, které mají vliv na soužití, a které je možné jasně zaznamenat z výše popisovaných jevů.

Jak z předkládané práce vyplývá, jedná se rovněž o problém neuvážlivého rozdělení republik, na základě kterého spolu nyní sdílí území naprosto odlišná etnika.

S tím souvisí i pocit křivdy těch etnik, která byla především ve 40. letech 20. století deportována mimo svou původní oblast, a jejichž integrace po návratu byla velmi obtížná, mnohdy prakticky nemožná. Povaha celého konfliktu je nicméně rovněž ovlivněna velkým množstvím různorodosti celé oblasti severního Kavkazu, který je domovem pro celou řadu odlišných etnických skupin¹¹⁰. Důležitým faktorem je taktéž rigidita přístupu představitelů Ruské federace, která nenasvědčuje tomu, že by se situace měla v následujících letech výrazně měnit. Příkladem může být i zmiňovaná situace v Karačajevsko-Čerkeské republice, kde je prezidentem Ruské federace dosazován jako prezident republiky permanentně zástupce karačajevského etnika. Snaha vyzdvihoat otázky adresované čerkeskou minoritou je tak minimální i na této úrovni. V souvislosti s tímto je však důležité poznamenat, že v rámci popisované oblasti je etnopolitický konflikt spíše na ústupu, částečně i díky ruské politice. Konflikty v oblasti bývalé Čerkesie pramenící s historického sporu, sociálně-politických i náboženských příčin, vyžadují (stejně jako konflikty na celém severním Kavkaze) přehodnocení ruského přístupu, k čemuž částečně dochází.¹¹¹ Ovšem ruská strategie není zatím dostatečně konzistentní na to, aby dokázala prokázat svoji skutečnou efektivitu, a tak nezbyvá než čekat, jak se Rusku podaří s novými hrozbami vyrovnat. Nezbytná je však nejen spolupráce Rusů a Čerkesů, ale také spolupráce mezi ostatními etniky severního Kavkazu. Do jaké míry je však ona spolupráce možná a v jaké fázi budou jednotlivé skupiny schopné oprostít se od historických křivd, není zcela jasné.

Ačkoliv je však Ruské federaci často připisována vina za odmítavý přístup k řešení etnického sporu, mnohé problémy lze také zaznamenat na straně Čerkesů. Hned z několika zmiňovaných případů je evidentní, že značně roztržštěná a mnohdy nejednotná ve svých krocích. Velkým problémem je také přílišná byrokratizace zastupujících organizací, která je na úkor efektivitu. Výjimkou nebývá ani korupce, napojení na Moskvu, prosazování vlastních zájmů a potlačování průvodní myšlenky čerkeských organizací. Předpoklad, že soužití Čerkesů a etnických Rusů v současnosti funguje bez existence ozbrojeného konfliktu či politicky motivovaného násilí, je však stále platný. Vzhledem k tomu, že oproti jiným etnickým skupinám na severním

---

¹¹⁰ Počet odlišných etnických skupin na severním Kavkaze bývá odhadován na 40-120.

¹¹¹ Svědčí o tom například jmenování bývalého plnomocného zástupce prezidenta pro Jižní federální okruh Dmitrije Kozaka na post prvního vicepremiéra v roce 2008.

Kavkaze nebyly u čerkeského etnika zaznamenány žádné výraznější snahy učinit z řešení sporu ozbrojený konflikt, lze tuto tendenci předpokládat i do budoucnosti. Čerkesové své požadavky adresují ve většině případů skrze své zástupce či zastupující organizace příslušným činným orgánům Ruské federace či šíří informovanost na půdách mezinárodních organizací. Za jeden z klíčových momentů, kdy se Čerkesům podařilo obrátit na sebe pozornost mezinárodní společnosti, lze považovat období okolo konání Zimních olympijských her v Soči. Otázkou do budoucna však stále zůstává, zda se minoritnímu etniku podaří ve svých snahách vytrvat a uspět nebo zda jejich požadavky zůstanou i nadále nevyslyšeny.

---

7. Závěr

Ve své práci s názvem *Koexistence – soužití a politická reprezentace Čerkesů v Ruské federaci* jsem se zaměřila na etnikum, jehož osud podle mého názoru není českými odbornými publikacemi dostatečně pokryt. Z mého pohledu se jedná o minoritní etnikum v rámci Ruské federace se zajímavou historií, kolem které je však do dnešního dne mnoho otazníků. Je překvapivé, že o etnické čistce z roku 1864 je tak malé množství dostupných relevantních materiálů a pouze zlomek laické veřejnosti událost zaznamenalo. Mým cílem bylo představit etnikum na základě podložených historických skutečností bez zbytečného subjektivního přiklání se k jedné či druhé straně. Vzhledem k tomu, že se jedná o první práci věnující se čerkeské minoritě se zaměřením na jejich politické aktivity v rámci Ruské federace, nekladla jsem si další cíle, k jejichž zpracování by byl potřeba větší formát, než je bakalářská práce.

Při sestavování práce jsem se setkala s mnohými skutečnostmi, které by bylo vhodné podrobit dalšímu zkoumání. Je například zajímavé, že přestože jsou Čerkesové v Ruské federaci rozmístěni do třech různých oblastí a jednoho regionu, jejich primární snahou není obnova původní historické oblasti Čerkesie a sjednocení etnika do jedné územní jednotky. Přínosné by rovněž bylo zmapovat budoucí možné perspektivy etnopolitického konfliktu a porovnat vývoj v oblasti se situací v dynamičtějších oblastech, jakou je Čečensko, Dagestán či Abcházie. Velký prostor pro výzkum rovněž představuje samotná čerkeská diaspora. Podle mého názoru by bylo zajímavé a obohacující věnovat se zejména diaspoře v Izraeli, kde existují výhradně čerkeské obce, nebo diaspoře v Jordánsku, kde Čerkesové představují skupinu stráží velmi blízkou jordánským králům. Pro srovnání by bylo vhodné zaměřit se i na diasporu v Turecku. Prostoru pro další bádání je mnoho a v rozsahu bakalářské práce nebylo možné pokrýt všechna výše zmíněná doporučení. Domnívám se však, že se má práce může stát vhodným materiálem jak pro seznámení se s historií a politickými aktivitami Čerkesů v Ruské federaci, tak i pro věnování se dalším otázkám, které mohou vyvstat při hlubším zkoumání dostupných pramenů.

Summary

In my bachelor thesis entitled *Coexistence - Cohabitation and Political Representation of Circassians in the Russian Federation*, I have focused on an ethnic group whose fate is, in my view, not sufficiently covered by the Czech academic publications. From my point of view it is a minority ethnic group within the Russian Federation with an interesting history, but there are many question marks to arise. Surprisingly, the number of relevant materials available regarding the ethnic cleansing of 1864 is ruefully small and yet only a small percentage of the lay public even recorded the event. My goal was to introduce the ethnicity based on grounded historical facts without unnecessary subjective prudence to one side or the other. Since this is the very first work devoted to the Circassian minority and focusing on their political activities within the Russian Federation in Czech language, I did not set other goals since it would require much larger format than the bachelor thesis is.

When compiling my work, I have encountered a number of findings that should be subjected to further investigation and research. It is interesting, for instance, that although the Circassians in the Russian Federation are deployed in three different autonomous republics and one region, their primary aim is not to revive the original historic area of Circassia and to unite the ethnic group into one territorial unit. It would also be beneficial to map out the possible future prospects for ethnic conflict and to compare development in area described in my thesis with more dynamic areas such as Chechnya, Dagestan, and Abkhazia. Large area of research can be also seen in the Circassian diaspora as a whole. In my opinion, it would be interesting and enriching to pay particular attention to the diaspora in Israel, where there are exclusively the Circassian villages or diaspora in Jordan where the Circassians represent a group of guards very close to the Jordanian royal family. For comparison, it would also be appropriate to focus on the diaspora in Turkey. There is a lot of space for further research, and it has not been possible to cover all the above-mentioned recommendations in my bachelor thesis. However, I believe that the work can become a relevant and useful material both for getting acquainted with the history and political activities of the Circassians in the Russian Federation, as well as for addressing other issues that may arise from deeper exploration of available sources.

Použitá literatura

Tištěné zdroje

BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*.

Praha: Tilia, 2002. 416 s. ISBN 80-86101-66-5.

BENNIGSEN-BROXUP, Marie. *The North Caucasus Barrier. The Russian Advance towards the Muslim World*. London: Hurst & Co, 1992.

BRAM, Chem. *Circassian reemigration to the Caucasus*. In: *Roots and Routes: Ethnicity and Migration in Global Perspective*. Shalva Weil. ed. Jerusalem: The Magnes Press, 1999, s. 205-222.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 978-80--257-0807-1.

HNYKOVÁ, Kristýna. *Zimní olympijské hry v Soči jako politické PR Ruska*. Praha, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií. Vedoucí práce Michael ROMANCOV.

HUTCHINSON, John a SMITH, Anthony. *Ethnicity*. New York: Oxford University Press, 1996. 492 s. ISBN 9780192892744.

JAIMOUKHA, Amjad. *Circassian Culture and Folklore*. London: Bennett & Bloom, 2010. 559 s. ISBN 978-1-898948-40-7.

JAIMOUKHA, Amjad. *The Circassians: A Handbook*. New York: Routledge, 2001. 384 s. ISBN 978-0-700-70644-0.

KAJANOVÁ, A., URBAN, D., DAVIDOVÁ, E., ELICHOVÁ, M. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7394-181-9.

KRAG, Helen a Lars FUNCH. *The North Caucasus: Minorities at a Crossroads*. Minority Rights Group International, London, 1994, 48 s. ISBN 1-897693-70-2.

MALBAKHOV, Boris. *Kabarda v Period ot Petra I do Ermolova*. Nalchik: Kniga, 1998, 349 s. ISBN 589-70-1006-4.

NAPSO, D. A. a ČEKMENOV, C. A. A. *Nadezhda i doveriye. Iz istorii družhestvennykh svyazey narodov Karachayevo-Cherkesii s russkim narodom*. Čerkessk, 1993.

ORTTUNG, Robert W. *The Republics and Regions of the Russian Federation: A Guide to Politics, Policies, and Leaders*. New York: M. E. Sharpe, 2000. ISBN 0-7656-0559-7.

PIKMAN, Anton R. *O bor'be kavkazskikh gortsev s tsarskimi kolonizatorami*. In: *Woprosy Istorii*. 1956, č. 3. s. 79.

REZVANI, Babak. *Ethno-Territorial Conflict and Coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013. 444 s. ISBN 9789056297336.

RICHMOND, Walter. *The Circassian Genocide*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2013. 218 s. ISBN 978-0-8135-6068-7.

RICHMOND, Walter. *The Northwest Caucasus: Past, present, future*. Oxon: Routledge, 2008. 229 s. ISBN 978-0-415-77615-8.

SINGLETERRY, Douglas. "Ethnic Cleansing" and Genocidal Intent: A Failure of Judicial Interpretation?. In: *Genocide Studies and Prevention: An International Journal*. 2010, roč. 5, č. 1, s. 39-67.

SKÁLOVÁ, Marie. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Filozofická fakulta. Ústav evropské etnologie. Vedoucí práce Martina PAVLICOVÁ.

SKOKAN, Ladislav. *Rusko: geografický přehled*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2005. 215 s. ISBN 8070446471.

Elektronické zdroje

ACHMETELY, Nina. *Parlament Gruzii priznal rossiyskiy genotsid cherkesov*. BBC.com [online]. 21. 5. 2011 [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: http://www.bbc.com/russian/international/2011/05/110520_georgia_circassians.shtml

BARRY, Elen. *Georgia Says Russia Comitted Genocide in 19th Century*. The New York Times [online]. 20. 5. 2011 [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/05/21/world/europe/21georgia.html>

COLARUSSO, John. *Who are Circassians?* [online]. 21. 2. 2009 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://aheku.net/articles/english/general/1062>

DZUTSATI, Valery. *Idea of Merging Adygea with Krasnodar Region Reemerges Again*. In: Eurasia Daily Monitor. 2015, roč. 12, č. 208 [online]. 16. 11. 2015 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://jamestown.org/program/idea-of-merging-adygea-with-krasnodar-region-reemerges-again-2/>

HEWITT, George. *From the point of the protection of minority languages: the Future of the Circassian Language*. Georgehewitt.net [online]. 12. 10. 2014 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.georgehewitt.net/articles/linguistics/294-from-the-point-of-the-protection-of-minority-languages-the-future-of-the-circassian-language>

KAVKAZSKIY UZEL. *Murat Kumpilov pokinul dolzhnost' prem'yer-ministra Adygei* [online]. 28. 9. 2016 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/290047/>

KREMLIN.RU. *Meeting with Aslan Tkhakushinov and Murat Kumpilov* [online]. 12. 1. 2017 [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/53726>

LENTA.RU. *Gruziya priznala genotsid Cherkessov v tsarskoy Rossii* [online]. 20. 5. 2011 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2011/05/20/cherkesy/>

LOPES, Ferreira T. *Is the Circassian Ethno political Game Over? Assessment of the Circassian Ethnopolitical Agenda post-Sochi Winter Olympics and May 21 campaigns*. In: Strategic Outlook, 2017 [online]. 30. 8. 2014 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: http://www.strategicoutlook.org/publications/Is_the_Circassian_Ethnopolitical_Game_Over.pdf

OSN. *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia* [online]. 8. 12. 1948 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

RADIO LIBERTY. *Kabardino-Balkaria President Leaves Office Halfway Through Second Term* [online]. 7. 12. 2013 [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/caucasus-report-kabardino-balkaria-leader-leaves-office/25193318.html>

RADIO LIBERTY. *Russia: Nalchik Raid Leaves A Painful Legacy* [online]. 12. 10. 2006 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/1071996.html>

RADIO LIBERTY. *Whose Man is New Karachayev-Cherkessia Leader?* [online]. 1. 3. 2011 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: https://www.rferl.org/a/caucasus_report_new_karacayevo-chekessia_leader/2324834.html

RUSKÁ FEDERACE. *Mezhdunarodnaya Cherkeskaya organizacia* [online]. Ruská federace: Majkop, © 2001 [cit. 2017-04-30]. Dostupný z: http://intercircass.org/?page_id=15

RUSKÁ FEDERACE. *Partiya Yedinaya Rossiya* [online]. Ruská federace: Moskva, © 2005 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z: <http://er.ru/party/program/>

SALNIKOV, Vasilij. *Putin vnes kandidaturu novogo prezidenta Adygei*. Rg.ru [online]. 6. 12. 2006 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://rg.ru/2006/12/06/adygija-anons.html>

SHENFIELD, Stephen D. *The Circassians – A Forgotten Genocide?*. In: *The Massacre in History*. Oxford: Berghahn Books, 2006. 320 s. ISBN ISBN 978-1-57181-934-5. Dostupné také z: http://web.archive.org/web/20121103070829/http://www.circassianworld.com/pdf/A_Forgotten_Genocide.pdf

SKAKOV, Alexander a Nikolaj SILAYEV. *"Cherkesskiy faktor" v sovremennoy politicheskoy situatsii v Kavkazskom regione* [online]. 27. 9. 2010 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2010/09/27/ru-event-3103>

UNPO.ORG. *Report on the 16th session of the Working Group on Indigenous Populations* [online]. 31. 7. 1998 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://unpo.org/article/207>

UNPO.ORG. *Nonviolence and conflict: Conditions for effective peaceful change* [online]. 23. 7. 1997 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.unpo.org/downloads/nonviolencereport97.pdf>

WEIR, Fred. *Russia as safe zone for Syrian refugees? It's not as odd as you'd think*. CSmonitor.com [online]. 16. 9. 2015 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2015/0916/Russia-as-safe-zone-for-Syrian-refugees-It-s-not-as-odd-as-you-d-think>

Další informační zdroje

INTERNATIONAL CIRCASSIAN ASSOCIATION. *Message from International Circassian Association to the Circassian Nation: Let us speak Circassian!* In: Wn.com [online]. 14. 3. 2014 [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: https://wn.com/international_circassian_association

Seznam příloh

Příloha č. 1: Historická oblast Čerkesie v letech 1700-1720 (mapa)

Příloha č. 2: Rozmístění severozápadních kavkazských kmenů mezi lety 1774-1780 (mapa)

Příloha č. 3: Přibližné rozmístění původních čerkeských kmenů v rámci severozápadního Kavkazu (mapa)

Příloha č. 4: Tři současné čerkeské republiky v Ruské federaci (ohraňené červenou barvou) a rozmístění čerkeského etnika (tmavorůžové plochy) (mapa)

Příloha č. 5: Přibližné rozmístění Čerkesů na Blízkém východě (mapa)

Přílohy

Příloha č. 1: Historická oblast Čerkesie v letech 1700-1720 (mapa)

Zdroj:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Baptist_Homann._Imperii_Persici_In_Omnes_Suas_Provincias._Circassia.JPG

**Příloha č. 2: Rozmístění severozápadních kavkazských kmenů mezi lety 1774-1780
(mapa)**

Zdroj: <http://www.geocurrents.info/cultural-geography/religion/radicalization-russias-muslims-crimean-tatars-next>

Příloha č. 3: Přibližné rozmístění původních čerkeských kmenů v rámci severozápadního Kavkazu (mapa)

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Relief_Map_of_Krasnodarski_Krai.png

Příloha č. 4: Tři současné čerkeské republiky v Ruské federaci (ohraňené červenou barvou) a rozmístění čerkeského etnika (tmavorůžové plochy) (mapa)

Zdroj: <https://aheku.net/articles/english/language/1292>

Příloha č. 5: Přibližné rozmístění Čerkesů na Blízkém východě (mapa)

Zdroj: https://joshuaproject.net/people_groups/10161/SY